

~~K 5877a~~

1787179

4
1938

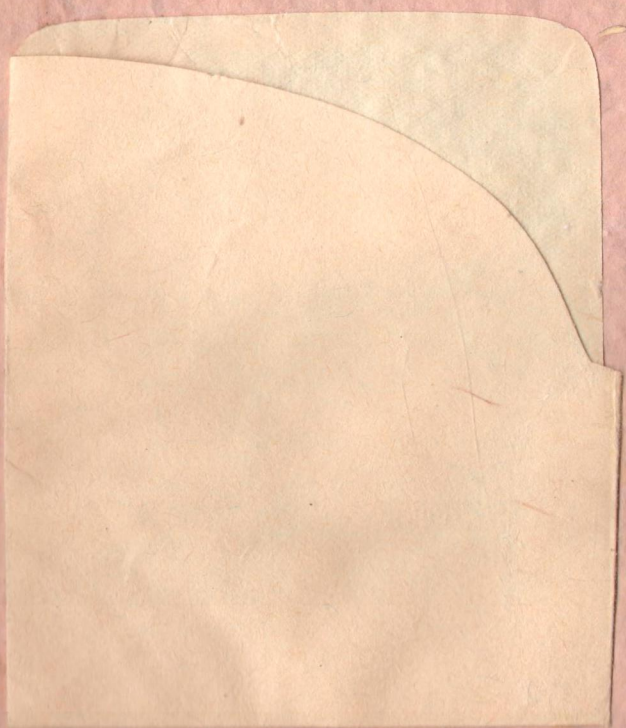
119

V.N. Karazin Kharkiv National University



00820280

8



65 68

72

К. 5817^А

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖУРНАЛ

54

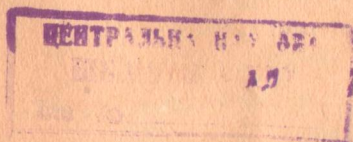
ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ
І КРИТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО ТА ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО
ПРАВЛІННЯ СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

7
липень
1938

64

8



ДЕРЖАВНЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ВИДАННИЦТВО
КИЇВ • ХАРКІВ

ЗМІСТ

	Стор.
Володимир Сосюра— Два сонця. Поезія	3
У нас знамена в'ються в вись. Фольклор	4
Вибори до Верховної Ради УРСР.	
Повідомлення Центральної Виборчої комісії про результати виборів до Верховної Ради Української РСР	6
Повідомлення Центральної Виборчої комісії по виборах до Верховної Ради Молдавської АРСР	7
Повідомлення Центральної Виборчої комісії по виборах до Верховної Ради УРСР	7
XIV з'їзд КП(б)У.	
Інформаційне повідомлення	8
Члени ЦК КП(б)У, обрані на XIV з'їзді КП(б)У	9
Кандидати в члени ЦК КП(б)У, обрані на XIV з'їзді КП(б)У	9
Члени ревізійної комісії ЦК КП(б)У, обрані на XIV з'їзді КП(б)У	9
Резолюція XIV з'їзду КП(б)У на звіт Центрального Комітету КП(б)У	10
Петро Дорошко— Концерт. Уривок з поеми	21
Володимир Кузьміч—Моряк Маркіян. Оповідання	36
Сава Голованівський— З ліричного циклу. Поезії	58
Іван Плахтін— Максим Муженко. Розділи з роману „Повний, вперед!“	60
Терень Масенко— Степ. Роман (продовження)	91
Петро Бурлака— Моя мати. Оповідання	100
Андрій Порте́нко— Пісня про пілота	106
Іван Сліпко— Зустріч на крилах. Оповідання	109
Іван Клименко— Сорока. Поезія	120
Микола Базилівський— „Я, син трудового народу“. Рецензія.	121

Володимир Сосюра

ДВА СОНЦЯ

Як не любити до нестями,
тебе, що в серці, як розмай,
залитий сонцем і піснями,
весною сповнений, мій край.

В тобі надія, віра й сила,
як зір незгасні янтарі,
як птиць твоїх сталеві крила
в промінні ранньої зорі.

Як пісні юної вірада
і клятва зоряній меті,
шумить мій край весняним садом,
щебечуть птиці золоті.

І в їхнім щебеті - привіті
ми йдем по радісній землі.
Два сонця в нас: одно — в блакиті,
а друге сонце — у Кремлі.

Київ, 1938 р.

У НАС ЗНАМЕНА В'ЮТЬСЯ В ВИСЬ

У нас знамена в'ються в вись,
Украшають далі,
Гей, хороше ж нам життя
Дав товариш Сталін.

Що у сталінським законі
В нашій Конституції,
Ярко видні всі закони
Після революції.

Кучерявая береза
Все росте, не точиться,
Старикам у нас тепер
Умирать не хочеться.

Грай же, грай, моя гармошко,
Витинай завзятої,
Бо не буде уже в нас
Паничини проклятої.

Хто посміє нас спинить?
Ми ростем все далі!
Так живи ж багато літ,
Дорогий наш Сталін!

Записано від Ж у р б и П о т а п а — колгосп-
ника - гармоніста с. В'язівок, Павлоградського
району.

ВИБОРИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР — БЛИСКУЧА ПЕРЕМОГА СТАЛІНСЬКОГО БЛОКУ КОМУНІСТІВ І БЕЗПАРТІЙНИХ.

99,55% ВИБОРЦІВ З ТИХ, ЩО БРАЛИ УЧАСТЬ У ГОЛОСУВАННІ
ВІДДАЛИ СВОЇ ГОЛОСИ ЗА КАНДИДАТІВ НЕПОРУШНОГО
БЛОКУ КОМУНІСТІВ І БЕЗПАРТІЙНИХ.

ХАЙ ЖИВЕ ВЕРХОВНА РАДА УРСР!

ПЕРШИМ ДЕПУТАТОМ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ
СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ ВОЛЕЮ ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ ОБРАНО ТВОРЦЯ КОНСТИТУЦІЇ ПЕРЕМІГШОГО СОЦІАЛІЗМУ

ЙОСИФА ВІССАРІОНОВИЧА СТАЛІНА.

В ІСТОРИЧНИЙ ДЕНЬ — 26 ЧЕРВНЯ 1938 РОКУ — 99,55% ВИБОРЦІВ
РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ, ТИХ, ЩО ГОЛОСУВАЛИ, ВІДДАЛИ СВОЇ
ГОЛОСИ ЗА КАНДИДАТІВ СТАЛІНСЬКОГО БЛОКУ КОМУНІСТІВ
І БЕЗПАРТІЙНИХ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Всього по Українській РСР є 21.979 виборчих дільниць і 304 виборчі округи. За даними виборчих округ, зареєстровано обрання всіх 304 депутатів. Всі обрані депутати, без винятку, є кандидатами сталінського блоку комуністів і безпартійних.

По УРСР зареєстровано 17.536.486 чоловік, які мають право голосу на виборах до Верховної Ради УРСР. За остаточними даними виборчих округ, з цієї кількості виборців брало участь в голосуванні 17.467.909 чоловік, що становить 99,62% від загальної кількості громадян, які користуються правом голосу.

У всіх виборчих округах по виборах до Верховної Ради УРСР голосувало за кандидатів сталінського блоку комуністів і безпартійних 17.387.683 чоловік, що становить 99,55% до числа тих, які голосували.

За наявними остаточними даними, по м. Києву з 571.890 виборців брало участь в голосуванні 571.181 чоловік або 99,9% усіх виборців. За кандидатів сталінського блоку комуністів і безпартійних голосувало 568.275 чоловік або 99,49% тих, що брали участь в голосуванні.

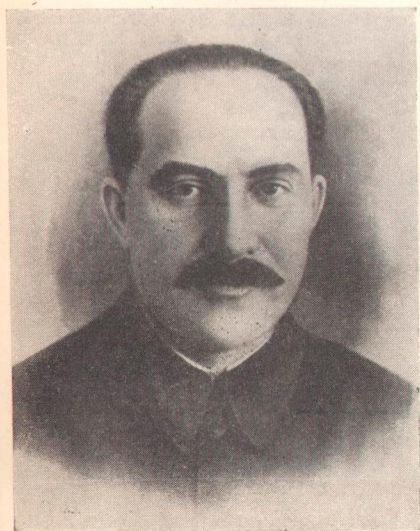
До Верховної Ради УРСР обрані: товариш Сталін Й. В.— по Сталінській виборчій окрузі м. Києва, товариш Молотов В. М.— по Ленінській виборчій окрузі м. Києва, товариш Каганович Л. М.— по Кагановичській виборчій окрузі м. Києва, товариш Ворошилов К. Є.— по Ново-Ушицькій виборчій окрузі, Кам'янець - Подільської області, товариш Єжов М. І.— по Молотовській виборчій окрузі м. Києва, товариш Хрущов М. С.— по Жовтневій виборчій окрузі м. Києва.

Депутатами Верховної Ради УРСР обрані: тов. Соломко М. О.—голова колгоспу ім. Калініна — від Старо - Ушицької округи, Кам'янець - Подільської області, тов. Бурмистенко М. О.— від Вінницької міської виборчої округи, тов. Коротченко Д. С.— від Житомирської виборчої округи, тов. Успенський О. І.— від Проскурівської виборчої округи, Кам'янець - Подільської області, тов. Тимошенко С. К.— від Могилів - Подільської виборчої округи, Вінницької області, тов. Щербakov О. С.— від Сталінської виборчої округи м. Сталіно, тов. Осипов О. В.— від Барвенківської виборчої округи, Харківської області, тов. Богомолец О. О.—президент Академії наук УРСР — від Київської сільської виборчої округи, тов. Душко А. В.— від Кіровської виборчої округи м. Києва, тов. Задіонченко С. Б.— від Красногвардійської міської виборчої округи м. Дніпропетровська, тов. Корнійчук О. Є.— від Тульчинської округи, Вінницької області, тов. Патрjшинський І. С.— від Фастівської виборчої округи, Київської області,

ПЕРШІ ДЕПУТАТИ
ВЕРХОВНОЇ РАДИ
УРСР



Й. В. Сталін



Л. М. Каганович



К. Є. Ворошилов



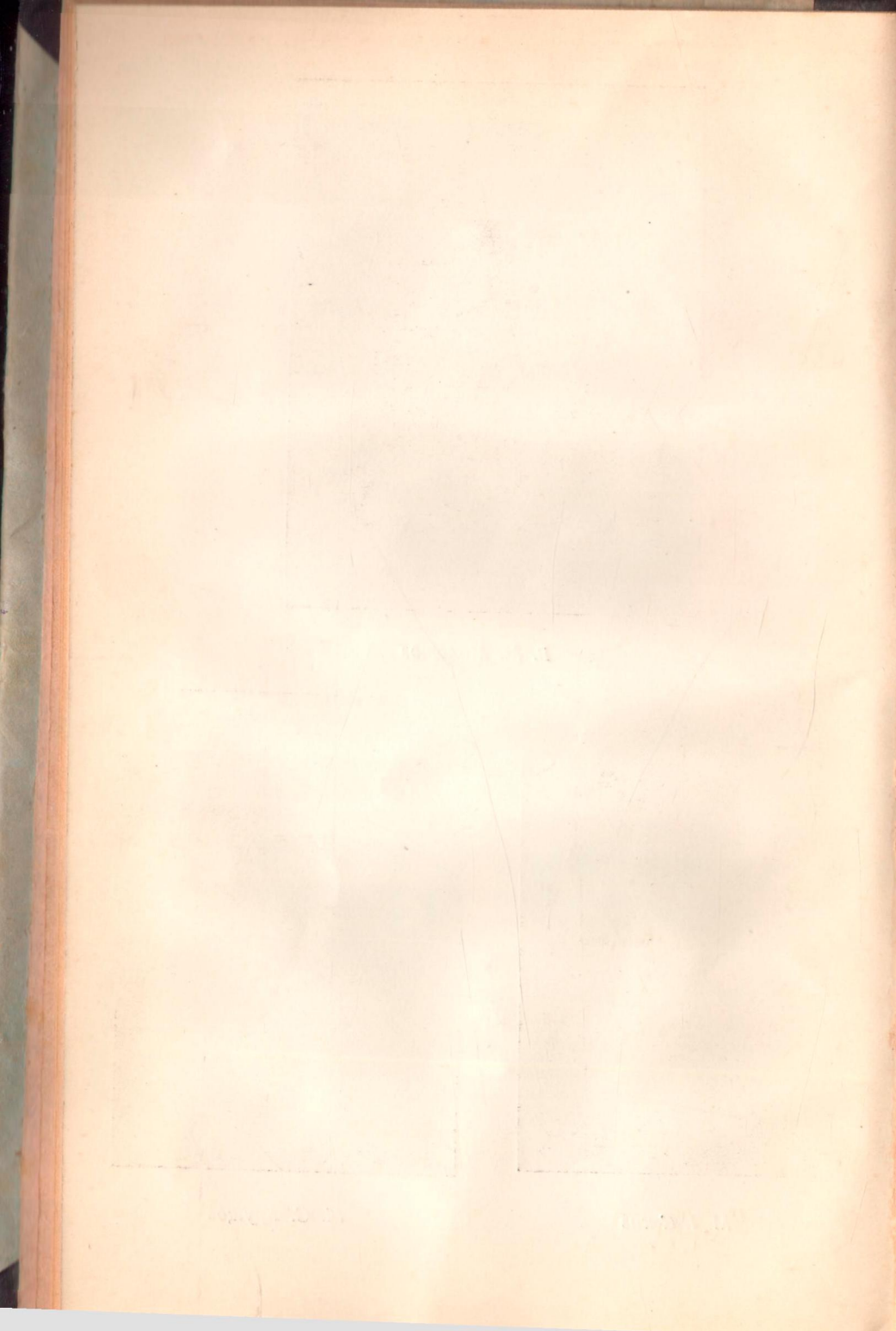
В. М. Молотов



М. И. Ежов



М. С. Хрущов



тов. Рябошапка С. К. — від Дзержинської виборчої округи, Сталінської області, тов. Телешев Г. Г. — від Сталінської виборчої округи м. Одеси, професор Філатов В. П. — від Ворошиловської виборчої округи м. Одеси.

Список депутатів, обраних до Верховної Ради УРСР, буде опублікований 29 червня.

*Центральна виборча комісія по виборах
до Верховної Ради УРСР.*

ПОВІДОМЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ ПО ВИБОРАХ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ МОЛДАВСЬКОЇ АРСР

По Молдавській АРСР всього було організовано 458 виборчих дільниць і 101 виборча округа по виборах до Верховної Ради Молдавської АРСР.

За попередніми даними окружних виборчих комісій зареєстровано обрання всіх 101 депутата, які є кандидатами сталінського блоку комуністів і безпартійних.

З загального числа 336.516 виборців взяли участь у голосуванні 334.497, або 99,4 проц. У всіх виборчих округах по виборах до Верховної Ради Молдавської АРСР голосувало за кандидатів сталінського блоку комуністів і безпартійних 98,3 проц. тих, що взяли участь у голосуванні.

В числі обраних депутатів Верховної Ради Молдавської АРСР — товариші Сталін Йосиф Віссаріонович, Молотов Вячеслав Михайлович, Хрущов Микита Сергійович.

*Центральна виборча комісія по виборах
до Верховної Ради Молдавської АРСР.*

ПОВІДОМЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ ПО ВИБОРАХ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР

За відомостями виборчих округ, на 12 годину ночі 28 червня 1938 року, зареєстровано обрання всіх 304 депутатів Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. З 304 обраних депутатів Верховної Ради УРСР — 222 комуністи і 82 безпартійних. Жінок серед депутатів — 80, чоловіків — 224.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

18 червня 1938 року відбувся перший Пленум Центрального Комітету Комуністичної Партії (більшовиків) України, обраний XIV з'їздом КП(б)У.

Пленум обрав секретарів ЦК КП(б)У, Політбюро ЦК КП(б)У і Оргбюро ЦК КП(б)У.

Першим секретарем ЦК КП(б)У одноголосно обраний товариш М. С. Хрущов, другим секретарем ЦК КП(б)У одноголосно обраний тов. М. О. Бурмистенко.

Членами Політбюро ЦК КП(б)У обрані тт. М. С. Хрущов, М. О. Бурмистенко, Д. С. Коротченко, С. К. Тимошенко, О. І. Успенський, О. С. Щербаков. Кандидатами у члени Політбюро ЦК КП(б)У обрані тт. О. В. Осіпов, С. Б. Задіонченко.

Членами Оргбюро ЦК КП(б)У обрані тт. М. С. Хрущов, М. О. Бурмистенко, Д. С. Коротченко, М. М. Поляков, П. М. Любавін, Г. Г. Телешев. Кандидатами в члени Оргбюро ЦК КП(б)У обрані тт. М. Г. Квасов, С. І. Усенко.

18 червня 1938 року також відбувся перший пленум ревізійної комісії Центрального Комітету Комуністичної Партії (більшовиків) України, обраної XIV з'їздом КП(б)У.

Головою ревізійної комісії Центрального Комітету Комуністичної Партії (більшовиків) України обраний тов. Співак М. С.— третій секретар Київського обкому КП(б)У.

Члени ЦК КП(б)У, обрані на XIV з'їзді КП(б)У

Ангеліна П. М.	Касауров М. Д.	Рябошапка С. К.
Богиня П. І.	Квасов М. Г.	Сафронов Л. І.
Борисов В. М.	Клименко Ф. М.	Сердюк З. Т.
Бурмистенко М. О.	Компанієць М. П.	Скурідін М. М.
Власов О. Й.	Корнієць Л. Р.	Смірнов І. К.
Волков О. М.	Коротченко Д. С.	Старигін П. І.
Воробйов В. І.	Кочетов Г. Л.	Степаненко О. Т.
Гвоздирьков М. Г.	Кривонос П. Ф.	Степанов О. В.
Горенков Ф. С.	Кругляков Т. П.	Степанок Д. Т.
Гречуха М. С.	Курганов В. П.	Строкач Т. А.
Гречухін Д. Д.	Лебедь М. Г.	Телешев Г. Г.
Гусятнікова П. В.	Любавін П. М.	Тимошенко С. К.
Діденко М. А.	Мирошниченко Л. Т.	Усенко С. І.
Дюканов М. Д.	Мищенко Г. К.	Успенський О. І.
Дяченко В. А.	Москвіна Є. П.	Федоренко Я. І.
Єпішев О. О.	Мурза І. П.	Федоров О. Ф.
Задіонченко С. Б.	Новіков В. О.	Харченко К. І.
Івановський Г. І.	Олонов М. І.	Хрущов М. С.
Індіченко К. С.	Осіпов О. В.	Шпильовий П. І.
Каміщенко Д. Ю.	Поляков М. М.	Щербаков О. С.

Кандидати в члени ЦК КП(б)У, обрані на XIV з'їзді КП(б)У

Чистов П. В.	Горобець І. Г.	Колибанов А. Г.
Яркін І. О.	Караваєв К. С.	Осокін В. В.
Черепін Т. К.	Долгушев О. Р.	Конопкін М. М.
Константинов Т. А.	Чудін Т. П.	Рябой А. Г.
Саваков П. П.	Кальченко Н. Т.	Козін А. І.
Чеканюк А. Т.	Горячев Є. І.	Подушко Г. Г.
Колесніков П. В.	Олейніков П. В.	Бутенко Г. П.
Прокопенко М. М.	Васільєв П. В.	Легур Є. І.
Панін О. П.	Шмалько А. М.	Старченко В. Ф.

Члени ревізійної комісії ЦК КП(б)У, обрані на XIV з'їзді КП(б)У

Гульчак В. Д.	Луньков Д. Д.	Резнікова О. Ф.
Дідур Г. І.	Мальчуженко В. Д.	Співак М. С.
Дрозжжін М. І.	Марков В. С.	Хоменко Г. С.
Єгоричев М. І.	Новіков І. В.	Шамрило Т. В.
Жабров І. А.		

РЕЗОЛЮЦІЯ XIV З'ІЗДУ КП(б)У НА ЗВІТ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КП(б)У

Заслухавши і обговоривши звітну доповідь тов. Хрущова М. С. про роботу Центрального Комітету КП(б)У, XIV з'їзд Комуністичної Партії (більшовиків) України з задоволенням відмічає, що, виконуючи історичні рішення лютево - березневого і січневого Пленумів ЦК ВКП(б), постанову ЦК ВКП(б) від 13 січня 1937 року і мудрі вказівки вождя партії товариша Сталіна, більшовики України, під керівництвом ЦК ВКП(б) і особисто товариша Сталіна, добились за останні місяці серйозних успіхів у викритті, викорчовуванні і розгромі основних гнізд троцькістсько - бухарінських і буржуазно - націоналістичних агентів польсько - німецького і японського фашизму. Презренні зрадники батьківщини, шпигуни, диверсанти, убивці довгі роки хитро маскувалися і обманним шляхом пролізли на керівні пости в партійні, радянські, господарські й інші організації Радянської України.

Успіхи КП(б)У в розгромі і знищенні осиних гнізд троцькістсько - бухарінських, буржуазно - націоналістичних і інших фашистських шпигунів і диверсантів досягнуті в результаті мудрого керівництва Ленінсько - Сталінського ЦК ВКП(б) і особисто товариша Сталіна, в результаті невтомного піклування ЦК ВКП(б) і товариша Сталіна про зміцнення керівництва КП(б)У і про дальше зміцнення і розквіт Української Радянської Соціалістичної Республіки, в результаті підвищення революційної пильності в партійних організаціях Радянської України, в результаті безмежної відданості і міцного згуртування українського народу навколо Ленінсько - Сталінського ЦК ВКП(б) і свого великого вождя товариша Сталіна.

Безпосереднє керівництво ЦК ВКП(б) і особисто товариша Сталіна боротьбою більшовиків України за виявлення і знищення ворогів народу, мудрі і ясні вказівки лютево - березневого і січневого Пленумів ЦК ВКП(б) і товариша Сталіна сприяли тому, що КП(б)У добила перших серйозних успіхів у перебудові партійно - організаційної і партійно - політичної роботи. На цій основі виросла більшовицька боездатність, організованість і згуртованість партійних рядів, революційна пильність і зіркість партійних мас, войовнича непримиренність комуністів, які оберігають, як зіницю ока, вірність прапорowi Леніна — Сталіна, чистоту і єдність рядів партії, зростає вимогливість з боку партійних мас до партійних керівників.

Ці успіхи закріплені під час виборів керівних партійних органів, які пройшли на незмірно вищому ідейно - політичному і організаційному рівні, при більшій активності і пильності комуністів, ніж у 1937 році. Вибори керівних парторганів пройшли під знаком піднесення всієї партійно - політичної роботи, дальшого підвищення революційної пильності комуністів, під знаком розгорнутої середпартійної демократії, на основі сміливої критики і самокритики, під знаком виявлення і виправлення серйозних політичних

помилки і недоліки, які є в окремих організаціях КП(б)У. Вибори керівних парторганів привели до ще тіснішого згуртування більшовиків України навколо Ленінсько - Сталінського ЦК ВКП(б) і товариша Сталіна.

Найважливішим підсумком минулого року є сміливе й широке висування на керівні пости у всіх галузях соціалістичного будівництва нових більшовицьких кадрів, безмежно відданих справі Леніна — Сталіна, які вирости і загартувалися в боротьбі з ворогами народу. Ці нові кадри за короткий строк у переважній своїй більшості склали серйозний іспит, успішно справляються з дорученою їм справою. Вони міцно беруться за ліквідацію наслідків шкідництва, виявляючи себе справжніми більшовицькими організаторами мас у боротьбі за виконання завдань партії і уряду.

Комуністична Партія (більшовиків) України прийшла до XIV з'їзду монолітною, тісно згуртованою навколо ЦК ВКП(б) і товариша Сталіна, готова виконати перше - ліпше завдання Ленінсько - Сталінського Центрального Комітету ВКП(б) і великого вождя народів товариша Сталіна.

Здійснюючи перебудову партійно - організаційної і масово - політичної роботи у відповідності з історичним поворотом у політичному житті країни у зв'язку з прийняттям Сталінської Конституції, більшовики України ще тісніше зміцнюють зв'язки з масами безпартійних трудящих і забезпечили величезний ріст політичної активності і організованості широких верств українського народу і ще тісніше згуртування їх під прапором партії Леніна — Сталіна.

Вибори 12 грудня до Верховної Ради СРСР, в яких взяли участь по Україні 97,8% виборців, продемонстрували блискучу перемогу сталінського блоку комуністів і безпартійних, незламну морально - політичну єдність радянського народу, величезний ріст авторитету партії в масах. Вибори показали вірність українського народу сталінській дружбі народів СРСР, дружбі і союзів з великим російським народом, безмежну любов і довіру українського народу партії Леніна — Сталіна, великому вождю товаришеві Сталіну. Вибори перед усім світом продемонстрували палкий радянський патріотизм українського народу і його бойову готовість в тісному єднанні з великим російським народом громити і знищити польсько - німецькі і інші фашистські банди, які посміли б зазіхнути на кордони СРСР.

Вибори до Верховної Ради СРСР, як і виборча кампанія по виборах до Верховної Ради УРСР, показують, яким могутнім безпартійним активом оточена комуністична партія. Багато тисяч агітаторів і пропагандистів, довірених осіб і членів виборчих комісій — партійних і непартійних більшовиків з ентузіазмом працювали і працюють серед трудящих, пропагуючи велику Сталінську Конституцію, піднімаючи до активного політичного життя все нові шари трудящих.

В результаті роботи по розгрому основних гнізд троцькістсько - бухаринських і буржуазно - націоналістичних фашистських агентів і ліквідації наслідків шкідницької діяльності, в результаті поліпшення партійно - політичної роботи і росту політичної і виробничої активності українського народу, в результаті висування до керівництва нових, перевірених кадрів партійних і непартійних більшовиків, — минулий рік ознаменувався новими успіхами на різних ділянках господарського і культурного будівництва. Ряд підприємств вугільної, металургійної, машинобудівної, хемічної, хар-

чової й інших галузей промисловості, залізничного і водного транспорту дали в 1938 році новий приріст продукції. Колгоспи і радгоспи в поточному році значно організованіше провели сівбу і краще підготувались до збиральних робіт.

У минулому році забезпечений дальший ріст добробуту і піднесення матеріального і культурного рівня в житті трудящих.

XIV з'їзд КП(б)У особливо відмічає, що велику роль в досягненні КП(б)У всіх перелічених вище успіхів відіграло те, що ЦК ВКП(б) послав на Україну міцного більшовика, сталінця — тов. Хрущова М. С.

В той же час XIV з'їзд з усією рішучістю застерігає всі організації КП(б)У, всіх комуністів проти найменшого самозаспокоєння, бо далеко ще не всі вороги народу виявлені і вигнані з своїх нір. З'їзд нагадує всім комуністам вказівку товариша Сталіна про те, що поки існує капіталістичне оточення, вороги засилатимуть в наші тили своїх агентів — диверсантів, шпигунів, шкідників. Всяке самозаспокоєння було б тим більше шкідливим і неприпустимим, що ліквідація наслідків ворожого шкідництва в різних галузях народного господарства проходить ще вкрай повільно.

XIV з'їзд КП(б)У підкреслює, що основою дальших успіхів у всіх галузях соціалістичного будівництва, основою дальшого зміцнення Радянської України, як могутнього форпосту країни соціалізму на західних кордонах СРСР, є неухильне здійснення рішень лютого-березневого і січневого Пленумів ЦК ВКП(б) і вказівок товариша Сталіна. Невтомна і ні на хвилину не припинювана робота по викорчовуванню і знищенню ворогів народу, рішуча і активна ліквідація наслідків ворожого шкідництва у всіх галузях народного господарства, висування нових кадрів, відданих справі Леніна — Сталіна, виховання їх у дусі більшовизму, тісний зв'язок з масами, дальше піднесення партійно-політичної роботи, боротьба з ідіотською хворобою — благодушністю і політичною безтурботністю, — повинні бути в центрі уваги всіх партійних організацій КП(б)У.

* * *

1. XIV з'їзд КП(б)У пропонує всім парторганізаціям, всім членам і кандидатам партії виходити з того, що Радянська Україна є західним форпостом країни соціалізму, що польсько-німецькі фашисти і всі інші агресори готують напад на СРСР з метою відторгнути Україну, що в суті двох світів — соціалізму і капіталізму — перед більшовиками України стоїть почесне завдання першими дати нищівну відсіч нападаючому ворогові. Всі парторганізації, члени і кандидати КП(б)У повинні насамперед дбати про невтомне зміцнення обороноздатності соціалістичної батьківщини. З'їзд підкреслює, що найважливішим завданням КП(б)У є ліквідація ворожого охвістя, рішуча ліквідація наслідків ворожого шкідництва, виконання державних планів 1938 року у всіх галузях народного господарства і в першу чергу у вугільній, металургійній, коксо-хімічній, залізо і марганцево-рудній промисловості, в роботі залізничного і водного транспорту, які мають першорядне економічне і оборонне значення в житті радянської країни.

2. З'їзд пропонує більшовикам Сталінської і Ворошиловградської областей вжити всіх заходів до поліпшення роботи вугільної промисловості, якій партія і уряд подають виняткову допомогу. Використовуючи досвід

передових людей вугільного Донбаса, борючись за впровадження циклічності, повністю використовуючи потужний парк механізмів, більшовики Сталінської і Ворошиловградської областей повинні налагодити рівну, безперебійну, безаварійну роботу вугільних шахт і неухильне виконання вугільними трестами наказів сталінського наркома важкої промисловості тов. Л. М. Кагановича з тим, щоб за найкоротший строк забезпечити виконання планів вуглевидобутку.

XIV з'їзд КП(б)У вимагає від комуністів, райкомів, міськомів і обкомів партії Сталінської, Дніпропетровської і Ворошиловградської областей забезпечити виконання державних планів заводами чорної металургії, коксо-хемії, Криворізького залізрудного і Нікопольського марганцево-рудного басейнів.

3. З'їзд доручає Дніпропетровському, Харківському і Миколаївському обкомам партії мобілізувати партійних і непартійних більшовиків підприємств сільськогосподарського машинобудування на виконання відповідального державного завдання по випуску сільськогосподарських машин і насамперед збиральних машин і запасних частин до них.

З'їзд звертає увагу керівників партійних, радянських, господарських, комсомольських і профспілкових організацій на роботу оборонних підприємств, на необхідність забезпечити безперебійну роботу цих підприємств, підвищення якості продукції, освоєння нових машин і впровадження їх у виробництво.

З'їзд доручає ЦК КП(б)У приділити вказаним вище галузям промисловості найсерйознішу увагу.

4. З'їзд доручає ЦК КП(б)У приділити особливу увагу роботі легкої, харчової і місцевої промисловості, а також підприємствам промкооперації, для найповнішого обслуговування побутових потреб широких народних мас. З'їзд доручає ЦК КП(б)У зміцнити відповідні наркомати перевіреними кадрами, допомогти у використанні цими наркоматами величезних ресурсів, що є на Україні, для різкого збільшення випуску товарів широкого вжитку і високої якості.

5. З'їзд відмічає зовсім незадовільну роботу торговельних організацій, особливо на селі і в віддалених містах і доручає ЦК КП(б)У, обкомам, міськомам і райкомам партії забезпечити рішуче поліпшення радянської торгівлі в місті і селі і всемірне сприяння органам прокуратури і суду в справі боротьби з спекуляцією.

6. З'їзд пропонує партійним організаціям КП(б)У забезпечити виконання плану капітального будівництва в галузі промисловості і транспорту, додержання найсуворішої фінансової дисципліни і впровадження передових методів будівних робіт, зокрема повне використання на будівних площадках механізмів.

7. XIV з'їзд КП(б)У пропонує всім партійним організаціям так організувати роботу, щоб 1938 рік став роком повного виконання державних планів промисловості і рішучого підвищення культури виробництва. З'їзд доручає ЦК КП(б)У, обкомам, райкомам партії і первинним парторганізаціям забезпечити виконання рішень лютого-березневого Пленуму ЦК ВКП(б) про політичне виховання господарських кадрів, про допомогу їм в опануванні більшовизму і культурній організації виробничого процесу, про сполучення

в роботі керівників парторганізацій питань політики і господарства, пам'ятаючи вказівки товариша Сталіна про те, що політика і господарство невіддільні. Найважливішими господарсько-політичними завданнями в 1938 році з'їзд вважає даліше піднесення продуктивності праці, зниження собівартості, рішуче поліпшення якості продукції, суворе додержання фінансової дисципліни, ліквідацію штурмівщини і тим самим створення умов для виконання планів кожним підприємством, цехом і бригадою.

8. Широкі робітничі маси, рухомі почуттям радянського патріотизму, безмежно віддані справі партії Леніна — Сталіна, борються за широке впровадження стахановських методів праці, показують приклад соціалістичного ставлення до своїх виробничих обов'язків. З'їзд зобов'язує партійні організації і їх керівників рішуче поліпшити керівництво стахановським рухом.

9. XIV з'їзд КП(б)У висуває перед усіма транспортними і територіальними парторганізаціями невідкладне і бойове завдання — рішуче і в найкоротший строк поліпшити роботу залізничного і водного транспорту, втручаючи розгільдяйство, недисциплінованість, канцелярсько-бюрократичні методи керівництва, забезпечувати повне виконання планового завдання вантаження і вивантаження, а також по-бойовому підготуватися до осінньо-зимових перевозів залізничного транспорту.

10. З'їзд вимагає від усіх партійних, господарських, радянських і профспілкових організацій забезпечити безумовне виконання планів житлового будівництва 1938 року. З'їзд доручає всім партійним, радянським, господарським, комсомольським і профспілковим організаціям взяти під особливий нагляд виконання планів культурно-побутового будівництва, благоустрою міст і робітничих селищ, наведення більшовицького порядку в міському господарстві.

З'їзд особливо нагадує, що вороги народу немало нашкодили міському господарству. Тому, ліквідуючи наслідки шкідництва, зміцнюючи більшовицькими кадрами підприємства комунального господарства, будівні організації, що споруджують житла і всі інші культурно-побутові заклади, партійні й радянські органи зобов'язані рішуче добиватися повного і раціонального використання коштів на міське господарство, що їх відпускає соціалістична держава на міське господарство. Партійні організації повинні рішуче боротися за даліше поліпшення побутових умов трудящих, за поліпшення роботи трамваїв, лазень, пралень, перукарень, каналізації, водопроводу і всіх видів міського транспорту.

* * *

11. XIV з'їзд КП(б)У відмічає, що в наслідок мудрої левінсько-сталінської політики щодо селянства, завдяки винятковій допомозі і піклуванню ЦК ВКП(б), радянського уряду і особисто товариша Сталіна про зміцнення колгоспного ладу і зростання добробуту колгоспників України, — КП(б)У прийшла до свого з'їзду з великими успіхами в соціалістичному сільському господарстві.

12. XIV з'їзд КП(б)У відмічає, однак, що окремі парторганізації (миколайська, харківська, одеська й ін.) відстають з організацією підготовки до збиральної кампанії, з ремонтом комбайнів і інших збиральних машин.

З'їзд доручає ЦК КП(б)У і всім партійним організаціям вжити всіх заходів до того, щоб більшовицька підготовка до збиральної кампанії була успішно завершена в найближчі ж дні.

З'їзд доручає всім парторганізаціям вжити заходів до того, щоб збирання багатого урожаю цього року — зернових, буряків і технічних культур було проведено без найменших втрат. З'їзд пропонує партійним організаціям забезпечити підготовку технічної бази, комбайнів, автомашин, тракторного парку, молотарок, льонотеребилок, приділивши найсерйознішу увагу закінченню будівництва і ремонту зерноскосищ, забезпечивши повну, ретельну і безумовну очистку зерноскосищ від кліща.

13. З'їзд вважає, що основним завданням більшовиків УРСР в галузі сільського господарства є ліквідація наслідків підлого шкідництва в сівозмінах, в тваринництві і інших галузях сільського господарства. З'їзд нагадує про найважливіше завдання більшовиків УРСР, яке полягає в тому, щоб нещадно викрити і вигнати всіх ворогів народу з тих колгоспів, радгоспів, земельних органів, куди їм вдалося пролізти.

14. З'їзд визнає, що теперішній рівень зростання поголів'я худоби, особливо кінського, догляд за ним ще не відповідають тим вимогам, які ставлять до України партія і радянський уряд. Вороги народу — троцькістсько-бухаринська і буржуазно-націоналістична нечисть, — ці фашистські злочинці і зрадники робили все, щоб винищити колгоспну і радгоспну худобу і знищити кормову базу. Тому ліквідація наслідків шкідництва є найважливішим завданням парторганізації в галузі соціалістичного тваринництва.

15. З'їзд встановлює, що партійні організації і радянські органи досі не організували належного контролю за правильним розподілом доходів серед колгоспників, не пресікають розбазарювання колгоспних трудоднів на потреби, не передбачені статутом сільськогосподарської артілі. З'їзд пропонує всім парторганізаціям і радянським органам забезпечити найсуворіше виконання вказівки ЦК ВКП(б) і Раднаркому Союзу у цьому питанні.

Відмічаючи наявність окремих колгоспів з низькою доходністю, з'їзд з усією рішучістю підкреслює, що підвищення доходності колгоспів залежить виключно від самих колгоспників і керівників колгоспів. З'їзд зобов'язує парторганізації приділити найсерйознішу увагу колгоспам з низькою доходністю, підтягуванню цих колгоспів до рівня передових.

16. З'їзд доручає ЦК КП(б)У, Раднаркому УРСР, а також обласним і районним партійним і радянським органам і керівникам системи Заготзерна вжити заходів, щоб у найкоротший строк збудувати і відремонтувати на селі млини в кількості, що задовольняє потреби колгоспного населення.

* * *

17. З'їзд відмічає, що, не зважаючи на шкідництво ворогів народу — троцькістів, бухаринців і буржуазних націоналістів на різних ділянках культурного будівництва, більшовики України під керівництвом ЦК ВКП(б) і особисто товариша Сталіна прийшли до свого XIV з'їзду з величезними успіхами на фронті національно-культурного будівництва. За роки радянської влади Радянська Україна перетворилася в республіку високої соціа-

лістичної культури. За час існування радянської влади на Україні збудовано 5653 нових школи. У 21.656 школах навчається понад 5 млн. дітей. У 117 вузах навчається 110 тис. студентів. Науково - дослідні інститути, театри, кіно, радіо, література, преса, образотворче мистецтво, — все це набуло велетенського розмаху завдяки неустанній допомозі більшовицької партії і демонструє собою торжество ленінсько - сталінської національної політики.

18. З'їзд нагадує всім парторганізаціям України, що наслідки шкідництва, яке провадилося ворогами на фронті культури, далеко ще не ліквідовані, що буржуазно - націоналістичне і троцькістсько - бухарінське фашистське охвістя, яке окопалося на різних ділянках культурного фронту, повністю ще не викорчоване. Тут вимагається особливо загострена пильність більшовиків України. На цій ділянці соціалістичного будівництва треба ще багато попрацювати.

19. XIV з'їзд КП(б)У з особливою силою підкреслює необхідність ліквідувати наслідки ворожого шкідництва у викладанні російської мови в неповних середніх і середніх школах, а також у вузах. Буржуазні націоналісти, троцькісти і бухарінці ішли на всю гідоту і підлість, щоб вигнати велику російську мову з наших шкіл і вузів. Зусилля троцькістів, бухарінців і буржуазних націоналістів були спрямовані на відрив українського народу від братерської дружби з великим російським народом, на відрив Радянської України від Союзу Радянських Соціалістичних Республік і відновлення капіталістичного рабства.

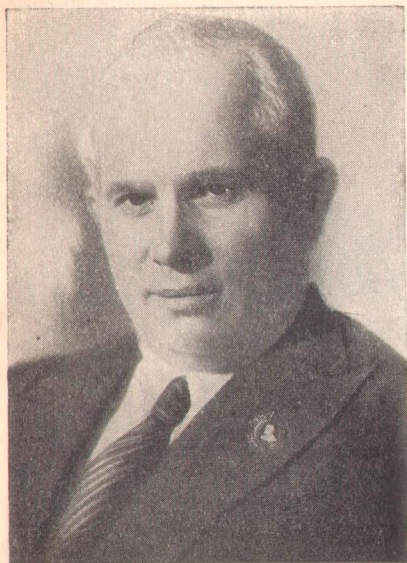
20. З'їзд закликає більшовиків України посилити увагу культурному фронту: роботі шкіл, вузів, науково - дослідних і інших культурних закладів. З'їзд зобов'язує більшовиків України провадити нещадну боротьбу з ворогами народу, щоб повністю і до кінця виявити, викрити і знищити всі ворожі гнізда, ворожу агентуру, яка проводить підривну шкідницьку роботу на ідеологічному фронті. З'їзд зобов'язує парторганізації подати органам народної освіти всебічну допомогу в добірї перевірених, відданих партії і радянській владі кадрів учительства.

* * *

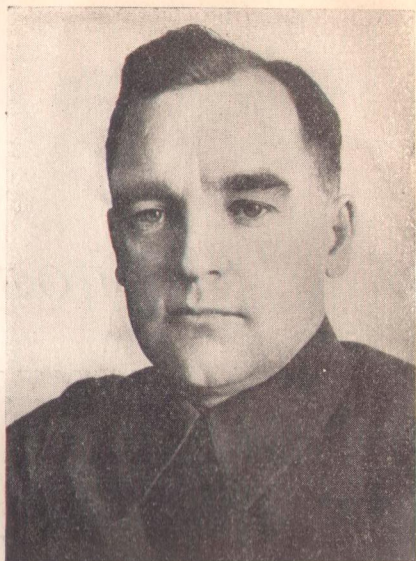
Усі відповідальні господарсько - політичні завдання, що стоять перед КП(б)У, вимагають від більшовиків України рішучого посилення роботи по викриттю і викорчовуванню найзліших ворогів народу — троцькістсько - бухарінських і буржуазно - націоналістичних та інших агентів фашизму. Від партійних організацій України вимагається дальше загострення більшовицької пильності, підвищення ідеологічної озброєності, згуртованості і організованості партійних рядів, вимагається покінчити з ідіотською хворобою — політичною благодущністю і ротозійством. З'їзд вважає перші успіхи в перебудові партійно - організаційної і масово - політичної роботи зовсім недостатніми і пропонує всім парторганізаціям покласти в основу своєї роботи рішення лютого - березневого і січневого Пленумів ЦК ВКП(б) і мудрі вказівки товариша Сталіна.

21. Першочерговим завданням усіх партійних організацій КП(б)У з'їзд вважає тверде і послідовне виконання рішень лютого - березневого і січневого Пленумів ЦК ВКП(б) про роботу з кожним окремим комуністом, про

ПОЛІТБЮРО
ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМІТЕТУ
КП(б)У



тов. М. С. Хрущов



тов. М. О. Бурмистенко



тов. О. И. Успенский



тов. О. С. Щербаков



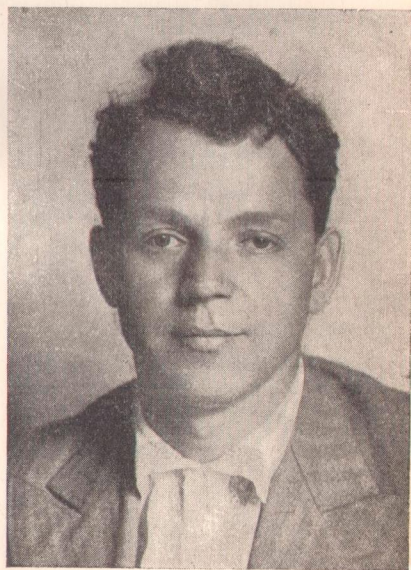
тов. С. К. Тимошенко



тов. О. В. Осипов



тов. Д. С. Коротченко



тов. С. Б. Задіонченко

чуйне і дбайливе ставлення до долі кожного більшовика, відданого справі партії Леніна—Сталіна, про ліквідацію грубих помилок, допущених парт-організаціями при виключенні комуністів з партії.

З'їзд відмічає, що в ряді парторганізацій КП(б)У досі ще не виправлені помилки, засуджені січневим Пленумом ЦК ВКП(б). Підлі вороги народу, що орудували на Україні в деяких партійних організаціях, все робили для того, щоб гальмувати виконання рішень Пленуму ЦК ВКП(б), затримувати виправлення помилок, сіяти невпевненість і підозрілість у партійних рядах, перебити більшовицькі кадри (київська, донецька, одеська і інші парторганізації). Тільки після зміцнення керівництва ЦК КП(б)У парторганізації України стали на шлях активного і рішучого виправлення помилок, засуджених січневим Пленумом ЦК ВКП(б).

З'їзд вимагає від усіх організацій швидкого розгляду заяв комуністів, негайної видачі партдокументів відновленим і новоприйнятим до партії товаришам. В той же час з'їзд застерігає проти повторення допущених в окремих парторганізаціях серйозних помилок, коли через некритичний, легко-важкий і безвідповідальний підхід до розгляду заяв відновлювалися в партії люди, які незабаром викривалися як вороги народу. Парторганізації повинні урахувати, що відновлення в правах членів партії людей, які не заслуговують довір'я, або прямих ворогів було одним з шкідливих, ворожих методів діяльності ворогів народу, що окопалися в окремих ланках партійного апарату. З'їзд нагадує, що розгляд заяв комуністів вимагає глибокого і серйозного підходу, що в цій справі також нетерпимий і шкідливий гуртовий, огульний підхід.

22. Прямий і священний обов'язок кожного працівника більшовицького партійного апарату полягає в тому, щоб всіляко допомагати нововисунутим на партійну роботу товаришам. Партійні керівники обласних, міських, районних організацій повинні врахувати критику, дану комуністами під час виборів керівних парторганів працівникам, які відірвалися від парторганізацій, критику канцелярсько-бюрократичних методів керівництва. Міськпарткоми, райпарткоми повинні знати кожну первинну організацію з усіма її специфічними особливостями і вчасно приходити на допомогу їм, спрямовуючи їх роботу так, як учить товариш Сталін.

Вияняково важливе завдання являє собою організація сітки курсів, шкіл, серій лекцій для партійного активу, для розширення кругозору і для поліпшення політичного орієнтування всіх партійних керівників у міжнародній і внутрішній обстановці. В той же час партійні організації повинні проводити наради других і третіх секретарів партійних комітетів, заступників секретарів і парторгів по різних галузях партійної роботи, по питаннях обміну досвідом партійної роботи. З'їзд доручає партійній пресі забезпечити на сторінках газет широкий обмін досвідом у питаннях перебудови парт-роботи, що буде однією з форм допомоги кадрам, які вперше прийшли на партроботу.

23. З'їзд звертає увагу всіх організацій КП(б)У на необхідність суворого виконання вказівок XVII партз'їзду і товариша Сталіна про ретельну підготовку партійних зборів, про залучення в цю попередню підготовку широких партійних мас, про підвищення активності комуністів — учасників парт-зборів. З цією метою заздалегідь, до зборів, необхідно оповіщати комуністів

про порядок денний, залучати щораз більш широкі партійні маси до підготовки зборів, які є серйозною школою політичного виховання членів і кандидатів партії.

24. З'їзд нагадує, що в партійних організаціях КП(б)У недооцінюється значення партійних активів, як засобу більшовицького виховання комуністів, як засобу впровадження принципів колективності в роботу партійних керівників. Виходячи з постанов ЦК ВКП(б), з'їзд пропонує всім парторганізаціям систематично скликати збори партійних активів, ставити на них обговорення найважливіших питань міжнародного і внутрішнього життя.

25. Досі в окремих парторганізаціях нема належної уваги, пильного ставлення до зберігання партдокументів. В Харківській, Сталінській і інших областях ще часті випадки легковажного ставлення окремих комуністів до своїх партдокументів, в наслідок чого кількість тих, що загубили партдокументи, досягає великої цифри. З'їзд пропонує всім організаціям рішуче продовжувати роботу по ліквідації організаційної розпущеності в партійному апараті і по наведенню більшовицького порядку в партійному господарстві.

26. З'їзд розглядає стан партійної освіти, як одну з найбільш відстаючих ділянок партійної роботи КП(б)У. Тут найбільш відчутно дають про себе знати наслідки ворожого шкідництва. Тим часом марксистсько-ленінське виховання комуністів, допомога комуністам в опануванні більшовизму є одним з головних і вирішальних завдань першої-ліпшої парторганізації. В роботі сітки партійної освіти ще не вижиті елементи організаційної розпущеності, яка виявляється в неуккомплектованості шкіл, кадрів пропагандистів, в незатвердженні цих кадрів на засіданнях бюро відповідних райкомів і міськкомів партії. В зв'язку з цим серед пропагандистів все ще нерідка плинність і в наслідок затягування у виконанні програми гуртків і шкіл.

Величезною хибкою в роботі сітки партійної освіти з'їзд вважає не вижити досі відірваність занять шкіл і гуртків від чергових, злободенних питань життя і роботи парторганізації. Багато партійних шкіл досі працюють так, що не озброюють комуністів для повсякденної пропагандистської роботи і агітаційної роботи в масах.

Виходячи з того, що допомога комуністам в опануванні більшовизму, підвищенні їх ідеологічної озброєності, у вивченні творів Маркса — Енгельса — Леніна — Сталіна, вивченні історії ВКП(б) на основі вказівок товариша Сталіна є найважливішою справою для кожної партійної організації, найважливішою передумовою до підвищення революційної пильності комуністів, — XIV з'їзд КП(б)У доручає ЦК КП(б)У, обкомам, міськкомам, райкомам вжити заходів до корінного поліпшення роботи сітки партійної освіти.

* * *

27. Вибори до Верховної Ради СРСР і хід виборчої кампанії по виборах до Верховної Ради УРСР розкрили перед парторганізаціями невичерпні можливості для поліпшення справи повсякденної більшовицької агітації. В процесі підготовки до виборів навколо парторганізацій створився актив агітаторів з відданих нашої партії партійних і непартійних більшовиків.

Керувати цим активом, вирощувати його, допомагати дальшому зростанню і кваліфікації — найважливіше завдання партійних організацій.

Більшовики повинні довести більшовицьке сталінське слово до кожного трудящого: більшовицька агітація повинна проникати в усі колективи трудящих не тільки за місцем їх роботи, але і за місцем проживання. З'їзд підкреслює завдання — зробити повсякденну агітаційно-пропагандистську роботу партійних організацій політично загостреною, оперативною, злободенною і змістовною, щоб агітатор відгукувався на всі питання міжнародного і внутрішнього життя, які цікавлять трудящих, щоб агітатор пронизував свої виступи перед слухачами яскравими, конкретними, живими прикладами, близькими, зрозумілими і дохідливими до слухачів. Треба агітаційну роботу довести до кожного цеху, кожної бригади, до кожного робітничого селища, до кожного дому, до кожного трудящого, — таке завдання парт-організації в постановці більшовицької агітації. Це завдання вимагає повсякденного інструктажу агітаторів, допомоги їм літературою і консультацією, кваліфікованим роз'ясненням і порадою. Керівники партійних організацій не повинні стояти осторонь цієї важливої справи.

28. З'їзд особливо відмічає винятково відповідальні завдання масово-політичної і агітаційної роботи партійних організацій у зв'язку з наступними виборами до Верховної Ради УРСР. З'їзд вважає необхідним відмітити, що не всі партійні організації з усією серйозністю поставилися до підготовки до виборів, не всі забезпечили охоплення агітаційною роботою всіх виборців; не в усіх парторганізаціях довірені особи зустрічають необхідну допомогу, підтримку і інструктаж. З'їзд вимагає від усіх партійних організацій швидкого усунення цих хиб, вимагає такої організації і постановки агітаційно-масової роботи, такого керівництва підготовкою до виборів, щоб виборець був повністю політично і організаційно підготовлений до історичного дня 26 червня, щоб вибори до Верховної Ради УРСР пройшли на ще більш високому політичному і організаційному рівні, ніж вибори до Верховної Ради СРСР.

29. З'їзд визнає незадовільним теперішній стан роботи по прийому до партії кращих і перевірених товаришів з рядів комсомолу, з груп співчуваючих, з середовища зрослих за час виборчої кампанії кадрів непартійних більшовиків агітаторів. Особливо відстає залучення до партії трудящих жінок. З'їзд вважає нетерпимим нічим невинуватим затягування в розборі заяв про прийом до партії і рішуче вимагає від усіх керівників партійних організацій припинення тяганини і затягування в розгляді заяв про прийом до партії.

З'їзд відмічає недооцінку з боку багатьох парторганізацій роботи з групами співчуваючих, надто недостатнє залучення перевірених товаришів до груп співчуваючих, що є школою підготовки перевірених, відданих партії товаришів для прийому до партії. З'їзд вимагає від усіх парторганізацій суворого виконання рішень XVII з'їзду ВКП(б) про групи співчуваючих.

30. З'їзд вимагає від усіх парторганізацій, щоб партійні керівники безпосередньо і повсякденно стежили за роботою газет і здійснювали справжнє більшовицьке керівництво цією найважливішою ділянкою партійної роботи — обласними, міськими, районними, фабрично-заводськими, колгоспними, друкованими і стінними газетами. З'їзд пропонує обкомам, міськкомам і рай-

комам зміцнити кадри газетних працівників, приділивши особливу увагу їх підготовці і навчанню.

* * *

31. З'їзд вважає, що окремі парторганізації самоусунулися від керівництва масовими організаціями робітничого класу — професійними спілками. З'їзд вважає неправильним ослаблення уваги окремих партійних керівників до роботи комсомолу. З'їзд доручає всім парторганізаціям забезпечити систематичне керівництво і допомогу в роботі профспілковим і комсомольським організаціям по соціалістичному вихованню трудящих мас і дальше висування відданих батьківщині і партії безпартійних на відповідальну роботу.

З'їзд вважає необхідним, щоб парторганізації приділили особливу увагу висуванню на відповідальну роботу жінок - комуністок і безпартійних.

32. З'їзд вимагає від усіх партійних організацій забезпечити корінне поліпшення керівництва всією справою оборонної роботи, пам'ятаючи вказівки товариша Сталіна про необхідність тримати народ у стані мобілізаційної готовості.

В обстановці наростаючої загрози воєнного нападу фашистських агресорів на СРСР, з'їзд вважає цілком необхідним вивчення комуністами і наперед партійним активом військової справи. З'їзд доручає всім територіальним парторганізаціям посилити тісний зв'язок з парторганізаціями частин Червоної Армії і Військово - Морського Флоту. З'їзд доручає партійним організаціям вжити всіх заходів до зміцнення системи місцевої протиповітряної і хемічної оборони, приділити найсерйознішу увагу і забезпечити допомогу в роботі добровільних організацій трудящих — Тсоавіахему, Червоного хреста і інших, що мають першочергове значення для зміцнення обороноздатності соціалістичної батьківщини.

* * *

Більшовики України віддають собі ясний звіт у тому, що вони перебувають на найвідповідальнішій ділянці соціалістичного будівництва; вони розуміють, що форпостне положення Української Радянської Соціалістичної Республіки ставить до більшовиків великі і підвищені вимоги. Більшовики України прийшли до XIV з'їзду партії як ніколи згуртованими і готовими виконати, не шкодуючи своїх сил і життя, перше - ліпше завдання Ленінсько - Сталінського Центрального Комітету ВКП(б) і мудрого вождя народів товариша Сталіна.

З'їзд заявляє, що більшовики України, керовані ЦК КП(б)У, будуть провадити нещадну боротьбу за повне викриття і знищення найпідлішої агентири польсько - німецького і японського фашизму — троцькістсько - бухарінських і буржуазно - націоналістичних виродків, усіх ворогів соціалізму.

XIV з'їзд КП(б)У заявляє, що Комуністична Партія (більшовиків) України була, є і буде могутнім оплотом Ленінсько - Сталінського Центрального Комітету ВКП(б) і мудрого вождя партії, нашого рідного батька, друга і вчителя, любимого вождя всіх народів, вождя українського народу — товариша Йосифа Віссаріоновича Сталіна.

Петро Дорошко

КОНЦЕРТ¹

I

На станцію тиху, на виселок ближній
Спускається вечір задумливий, ніжний.

В цей час повз тополі, що стали уряд,
Повз вицвілі стіни будівель зелених,
Повз тихі садки закоптілі і клени,
Повз биту платформу, де сонно горять
Мінливі, зелені вогні сигналістів,
І ще — повз місцевих самотніх дівчат,
Що вийшли сюди пасажирів стрічать,—
Проноситься з гуркотом, шумом і свистом
Задимлений поїзд. Він випустить пару
І диму густого склубочену хмару,
Нап'ється води, два дзвінки прогудуть,—
З буфету хуткіш пробіжать пасажирів
І поїзд ізнов загуркоче — у путь!—
А станція та ж і буденна, і сіра
Лишиться...

Ті ж клени й тополі уряд,
Такі ж на русявих голівках дівчат
Барвисті хустки. Ті ж мінливі вогні.
Одні сподівання, чекання одні.
Ті ж люди, і лица, розмови і речі...—
Так нижуться, в'яжуться тягнуться дні.

І тільки, коли насувається вечір,
З депо паровозного йдуть кремезні,
Закопчені, зморені люди робочі.
Спецовки їх чорні попалені. Очі
Сльозяться від диму... Робочим назустріч
Од виселку мчать, хоч змарнілі та шустрі,
Їх діти. На чорні натруджені руки
Садовлять батьки і дочок і синів,
На мить забуваються горе і муки,
І в кожного погляд теплом заяснів.

¹ З 1-ої глави поеми.

Щодня, коли вже пасажирський пройшов,
Коли погукав і до міста полинув
(Од станції місто за двадцять верстов),
Маленький Павло поспішав. За хвилину
Від станції був недалеко, за п'ять —
Він біля депо, одсапнувшись, проходив,
Готовий годинами батька чекать,
Всьому товариству своєму на подив.

Бувало, що батько виходить похмурий,
Та вбачивши сина — покличе його.
І радо Павло поспішає бігом
За батьком. І батько його запитає,
Де мати?..

А матері дома немає —
Щодня вона вставши, як можна раніш,
Щось зварить і йде — то підлогу помити
В начальника станції, то заробити,
Помивши білизну, чи ще якимось, гріш.

А іноді батько Павла не покличе,
Похмурий виходить з депо і мовчить.
Утома й задума в суворім обличчі,—
Так слова не мовить весь час ідучи
До самого дому. Павло самотинно
Іде віддалік. Починає лічить
Штахети, вагони... Самотня дитина
Вже дома залізе у тихий куток,
Зітхає, в полоні дитячих думок,
І тихо засне.

А на завтра — полине
Захеканий поїзд... І знов за хвилину
Павло біля станції буде, за п'ять —
Вже біля депо знов готовий чекать
Аж поки похмурого батька зустрине.

III

Єдина розрада у батька була —
Двохрядка-гармонь. І забувши утому,
Він часто на радість малого Павла
З кутка її брав, як приходив додому
І ставив собі на коліна. І руки
Торкалися клавишів, лагідні звуки
Сповняли хатину, м'які, запашні
І танули в хатній вогкій тишині.

Павло тоді мовчки лежав у куточку,
Заплющивши очі, всі звуки вбирав.
Приходила мати, з Павлуші сорочку
Знімала, вкривала ряденцем. Співав
Під звуки гармошки, забувшись, батько,
Так тихо, неначе жалівся на все,
То разом тих звуків зривалось багацько —
Неначе потік підхопив їх, несе
У простір безмежний... І знов оддала —
Другими, пісennими дише земля.
Вони нарастають і сильні, палкі
Врочистим звучанням, як рокотом глушать
Усі переливи пісенні... Таким
Акордом закінчував батько і клав
Гармошку. А потім, не мовивши слова,
До лави підсовував тихо ослона,
Лягав. І Павлуша тоді засинав...

IV

В один із осінніх захмарених днів,
Коли над будівлями вітер крилатий
Розносив обірване листя, коли
На місто прямуючи, вже прогули
Усі поїзди — йшов Павло зустрічати
До станції батька. На босих ногах
Од холоду сині виднілися жили.
Павло любувався, як швидко кружили
Ворони над садом — привабливо — страх !..
Пробіг через насип. Спинився. Темніло.
Вже Петриків батько, і Стюпин пішов,
Оксанчин іде ось... Та холодно ж!.. Знов
По насипу швидко побіг, мов тікав.
І так, аж до пізньої ночі чекав.

Така вже натура. Збирався чекати
І довше, та тільки непрохана мати
Додому забрала.

І дома ще він
Пригадував світло ліхтарне зелене,
Кружляння ворон... Біла станція клени,
Вагони, гудки і віддалений дзвін
Об рейки коліс, і холодний тупик,
Куди забігав, і у темряві крик
Далекого поїзда...

Ось він задихав
Утомлено, важко. Ось близько під'їхав
І, ще раз дихнувши, затих... Ось і став...

Укритий рябенцем Павло уже спав.

А мати узула старі черевики,
Вдягла козушину і вийшла у ніч
І хутко пішла, щоб знайти чоловіка ...

Десь гаснув віддалений поїзда клич ...
Знов холодно ... Тихо ...

V

... Далеко - далеко,
Іще і не видно — десь поїзд іде,
Уже долітає приглушений клекіт,
І чути приглушений гомін людей.
Та ось уже видно — все ближче і ближче,
Він цокає, стукає, дише і свище,
І хоче, не ставши, понестися в даль.
Але ось гудок, мов прогнавши снагу,
Нерівно, невпевнено, сухо загув,
Загув переливчасто і ... заривав.
І враз цим риданням заповнився простір,
З риданням мішається гомін людей,
Якийсь неутішний, пронизливий, гострий —
Цей плач наростає ...

А поїзд іде,
Іде та все тихше, все тихше, все тихше,
Мов слухає плач неутішний ... і став,
І вирвалась диму хмарина густа,
Навкруг все закрила ...

Павлуша не дише,
Він чує — вже глухне, вмирає ридання,
А плине якась несподівана, дальня
Із рокотом пісня ... Розходиться спів,
Не чути ридання і гомін затих,
А пісня сильнішає, дихає гнів
У кожному звукові, мов до мети
Далекої кличе. І раптом нема,
І раптом густіє сутіння — пільма ...
І в чорній пільмі знов ридань голоси
Нестримні, нестерпні ...

Знов чути баси,
І чується голос знайомий, хрипатий,
Невче утомлений, змучений крик,
І лагідний, тихий, заплаканий ...

Мати !..

Це мати ридає !..

І лячно відкрив
Тут очі Павло.

Ніч затьмарена плине
І хоче продовжити сон ... Ще хвилину
Він чув ті ридання й гармонії спів,
Що важко зітхала і кидала в даль
Образу, обурливі викрики, гнів ...
І ясно все стало. Павло заридав.

В темряві зітхала і плакала мати,
А батько співав і продовжував грати,
Неначе у звуках шукав забуття,
Неначе ганьбив і громив оце кляте,
Оце безпросвітне, мерзенне життя ...
А потім усе обірвалось. І слова
Ніхто не промовив. У тьмі шарудів
Своею одежою батько і знову
Павло біля матері тихо сидів.

Востаннє Павло отоді тої ночі
І музику батькову й голос сприймав.
Назавтра, коли у години урочні
До станції він, до депо прямував,
Стрічались йому невідомі солдати
З шаблями, з кокардами. Злякана мати
До нього підбігла ... У час цей вели
Робочих з депо. Вони важко ступали,
А їх, оточивши, солдати ішли
З шаблями, з кокардами, грубо штовхали,
Хуткіш підганяли. Стояли жінки
І діти стояли налякані. Тихо.
Не чути було нарікань. Чорне лихо
Гнітило. Лиш чулись зітхання гіркі ...
Та ось паровоз неспокійно загув,
Робочих в вагон посадили за ґрати
Й повезли до міста. Не плакала мати
Хоч з іншими вкупі і батько там був.

VI

На конях на білих зима поспішала.
Не стримати їй молодой ходи.
І білі сліди вона всюди лишала:
Білили покрівлі, білили сади,
Білили поля і далекі дороги
І скрізь відчувалася влада старого
Кудлатого діда мороза. Цей дід

По вітах кленових проходив ночами
Важкою ходою, і клени тріщали,
Спинилися води, сховались під лід,
А дід усе йшов, не ставав у дорозі,
Усе навкруги оглядав і морозив.

На віти дерев білу паморозь сипав,
Вночі ворітьми незакритими рипав.
І коням у гриву чіплявся і брів
Щоб десь зачепитись до вус і до брів.
У бородах довгих все плутався білий
І бороди крились, мов піною з мила.
Він далі ішов, не спинявся в дорозі,
Ішов, оглядав навкруги все, морозив.

А от коли матері ще не послухать
Та вибігти з хати, то вхопить за вуха,
То буде за руки щипати, за ніс
І так доведе до небажаних сліз.
Отож треба з хати нікуди не йти.
Подихать на шибку, дивитись туди
На білі свіги, що іскряться, на сад,
На білі тополі, що стали у ряд ...
Сидіти, бо в діда суворі погрози.
А дід усе йшов, оглядав і морозив.

Ех, вийти б оце на ставок та на лід,
Ковзатися б там, де начальників Толя ...
Ех, вийти б ... та тільки немає чобіт,
Нема рукавиць, змерзнуть рученьки голі ...
І шапки немає ... — Нехай навесні,
Коли розповзеться докучливий сніг,
Тоді надолужим своє — у лісах
Ніякий тоді не сховається птах,
Дістанеться квітам пахучим тоді,
Життя буде повне чудесних подій.

Але і весна і події весні
Були тільки мрії Павлові та сні —
Йому не прийшлося ні в лісах поблукати,
Ні в полі побути, де пишні цвіти,
Ні з хлопцями так, щоб не відала мати,
Сходити в розквітлі сусідні сади ...

Забрали усе приміські поїзди.

VII

Здавалось Павлу — безкінечна зима ...
Та ось і кінець. Уже снігу нема.

Весна вже надходила. Ніжна травиця
Вкривала узбіччя доріг, наче шовк.
А батько не йшов із міської в'язниці,
Хоч ждали щоденно ...

Та раптом прийшов
Вночі до них раз весь зарослий в щетину
Чужий чоловік і побувши хвилину
Пішов. Та Павло, хоч і важко впізнати —
Впізнав, що Оксанчин то батько. Ще й мати
Сказала — ніде щоб нікому не смів
Про це говорити, бо батько Оксани
Утік із в'язниці ...

На завтра кипів
Весь виселок. Знову оті із усами,
З шаблями, в кокардах ішли жандарі,
Заходили люті у тихі двори,
Шукали, а потім не стали шукати,
Забрали Оксанчину зморену матір,
Кудись повели. А Оксанку малу
Надвечір Павлова стривожена мати
Принесла до дому в подруги Павлу.

VIII

Оксанчину матір привезли вночі.
У хаті, на ліжку її кладучи,
Побачили всі — закривавлена липла
До тіла сорочка. І пошепки, хрипло
Промовила мати: — Легені відбили ...
І вже непорушна, як свічка зжовтіла,
Отак безсловесна лежала три дні.

А потім її у сосновій труні
Однесли за виселок.

Сині фіалки
Цвіли на могилах, і страшно, і жалко
Павлові було, що померла вона,
Оксанчина мати. Соснова ж труна,
Що несли її аж чотири робочі,
Лякала, і він, одвертаючи очі,
Оксані казав: „Ти не плач ... Ти мовчи !..“

Коли ж поховали, то знов уночі,
Прийшов той же самий зарослий в щетину,
На руки Оксанку взяв — сонну дитину,
І довго мовчав. І Павлуша малий
Побачив з куточка, що сльози текли
У нього з очей, що він губи кусав ...
Не втерпів Павло та заплакав і сам.

А потім іще якісь речі приніс
І знову пішов, і вже більш не приходив.

І стиснувши зуби, стояла без сліз
Утомлена мати. Павлові, на подив,
Вона не сказала, щоб спав ...

Так мовчить,
Мовчить і стоїть ... і уся побіліла,
І очі склепились ...

Тоді ж уночі
Доценту Оксанчина хата згоріла.

IX

І стала отак у них жити Оксана.
Вона залишалася вдома з Павлом,
А мати ішла, покидала їх рано,
Бо мати ходила в начальників „дом“,
У них на веранді там квіти садила,
А також і прала, і мила, і шила ...

Весна уже квітам розкрила повіки,
У вікна лила рівний сонця потік...

Лишилися від батька Павлу черевики,
Картуз засмальцьований, та на куті
Отам за столом, де гвіздки від ікон —
Пошарпана трохи, двохрядка - гармонь.
А більше нічого не зміг він придбати.

Отож, коли вдвох залишались вони
З Оксанкою вдома, коли уже мати
Нічого почути не могла з далини,
Павло, ув очах затаївши вогонь,
Поважно тягнув ізза столу гармонь.
Червоний увесь, втамувавши напругу,

Він ставив її на коліна. Просив
Оксанку мовчати. Широку попругу,
Як батько, кидав за плече ... Голосів
Торкалась непевно рука неокріпла
І звуки зривались крикливі, важкі,
А потім, мов сплутавшись, рвалися, хрипли
Й тікали налякані геть спід руки.
І думав Павло: „Не навчитись такої,
Як батько вночі тоді п'яний заграє ...
І ставив гармонь. Та в якімсь непокої
До рук він ізнову гармонію брав
І грать починав. Але й знову ворожі
Крикливі, гугняві ревіли баси ...
Такими чуттів у людей не стривожити ...
Павлові хотілось таких голосів
І звуків таких, щоб кімнату порожню
Наповнили хвилями тихих ридань,
Щоб наче несли неспокійні, тривожні,
В незнану, прозору, небачену даль,
Щоб кликали, звали ...

Та звуки чужі
Зринали й губилися, мов на розпутті ...
Гармонь тоді ставив Павло на покутті,
Оксанку просив: „Ти ж гляди, не кажи ...“

Вона й не казала. А мати уранці
Щодня їм зачерствілий хліба окраєць
Давала і йшла. А приходила пізно,
Утомлена дуже, похмура, аж грізна.

Отак підростали, дружили малята.
Оксана подруга хороша була —
Від неї не вміла довідатись мати
Про деякі вчинки малого Павла ...
Про те, що Павло жебракові окраєць
Віддав раз і день весь голодні були,
Про те, що Павло на гармошці все грає ...
Чи грає?.. Не грає, а серце болить.
Болить, бо не йдуть ізпід пальців ті звуки,
Що хоче Павло їх покликать живих,
Чи сил не набрались у нього ще руки,
Чи серцем нездатний відчути він їх.
Чи що воно справді?.. Ніяк не відомо ...
Так дивлячись в сутінок, думав Павло.
— Чому ж це вона не приходить додому
Та матір ... Сутіння повільно повзло,
Густішало, сунулось, заволокало
Вікно, що навпроти ...

Оксанка вже спала,
 Коли довгождання мати прийшла.
 В темряві вона каганця не світила,
 Хоч ніч була вогка, душна і густа ...
 І раптом Павлового теплового тіла
 Знайома торкнулась рука. Він устав,
 Він руку порепану, рідну своїм
 Узяв обома, притулив до щок
 І зразу відчув — вона пахнула димом
 Якимсь незнайомим, чужим і гірким,
 І разом відчув, що вона, мов отерпла,
 Холодна була ... Та горіло лице.
 І стало так затишно, тихо і тепло,
 І зникло кудись відчуження оце.
 А мати усе нерухомо сиділа,
 Немов захолинула. Потім Павла
 Руками поривчасто враз обвила
 Та й знову притихла, немов скам'яніла.
 Темрява повільно і рівно пливла
 І очі утомлено, сонно злипались,
 І все захиталось ...

Та раптом припала
 До Павлика мати, сказала: „Нема,
 Нема уже батька!.. Проклята тюрма
 Забрала ... Помер ... Чуєш, сину? За що?..“

Схолонула кров, одступила від щок
 І лоскотно піт укривав йому скроні ...
 А материн голос далекий такий,
 Мов з прірви глухої, чи може з безодні ...
 Хотів щось сказати — та в самого не свій,
 А теж, мов з провалля чийсь голос ... Страшні
 Наповнили ніч безутішні ридання —
 Хапають за душу, за горло ...

Та ні!
 Невже не повернеться батько й до рання
 Ніколи уже не схитне кам'яні
 Холодної ночі склепіння. Невже
 Ніколи гармошки звучання глибокі
 Уже не стрясуть цей задушливий спокій,
 Усе оце темне, тривожне, чуже?..

І сліз не було. І все стало далеке,
 І плинув до серця незнаний огонь,
 І наче все повнив знайомий той клекіт,
 І вже не було більш нічого — гармонь!

Гармонь!..

І ніхто не розкаже ніколи,
Ні ніч, ні Оксанка, ні мати, ні сам,
Як муки, ридання, скорботи і болі
Довіритись можуть холодним басам.
Ніхто про оті не розкаже хвилини
І сам він не знає — все сталося, як сон.
І як на гарячі, на голі коліна
Поставив холодну знайому гармонь,
І як ... та ніхто — все раптово, як постріл ...

І рокот нахлинув, і гомін людей,
І зразу риданням заповнився простір.
І плач неутішний, пронизливий, гострий
Ввірвався у гомін ...

Це поїзд іде,
Іде та все тихше, все тихше, все тихше,
Мов слухає плач неутішний. Та знов
Розпачливо крикнув, рвонувся, пішов.
І все, мов шматує колесами, ріже
Залізо на рейках і рветься вперед ...
Грудьми розсікає задуху — вже свіже
Повітря війнуло ... Шереги дерев
Його переймають і лячно з дороги
Узбіччям тікають ...

Біліють за рогом
Верхів'я тополь. Поїзд рокотом лютим
Схитнув непорушну затьмарену ніч,
І ось на дорогах з'являються люди,
Ідуть, поспішають, неначе на клич,
Неначе на голос жаданий з'явилися,
Неначе на помсту за батька спішать,
Несуть у руках хто сокиру, хто вила,
Хто палицю ... Лютістю повна душа
І лютості місця в душі вже немає,
Вона через пальці іде на баци
І раптом міняє гармонь голоси,
Зникають ридання і розпач тікає,
А десь наче запит страшний прозвучав,
Той викрик: „Ви чуєте?! Батько ... За що?!
За що?!“

Скаженів усе поїзд і мчав
І страшно гримів, рокотав і сичав ...
Та раптом огонь наче хлинув до щок,
І все замішалось, хитнулось строкато,
І серце скував несподіваний жах ...

Коли, зачарована звуками мати
Схопилась, Павло нерухомий лежав
На чорній підлозі, і пальці сплелись,
Шукаючи звуків, що зникли кудись ...

XI

Відчулось дихання весни запашної,
Уже розцвітали просторі сади ...

Павло після ночі тієї страшної
Повільно одужав.

Та опріч води
У хаті у них не лишилось нічого.
Картопля була — вже й картоплі нема ...
Ні грошей, ні навіть окрайця черствого,
Бо мати сиділа весь час біля нього
Нешчастям ізкована ... Вмерти сама
І двічі і тричі б погодилась мати,
Щоб тільки Павлушу свого врятувати.
А тижні минали, приносили щастя
На землю в зеленім яснім убранні.
І ось уже Павлик питав про квітчасті
Луги і поля, що колись навесні
Відвідував їх ...

Уже встав, походив,
Та швидко стомився ... став їсти прохати,
А в хаті нічого нема, крім води ...
І в тузі невимовній плакала мати
І з жахом Оксанці сказала: „Іди ...
Іди ...“

І Оксанка пішла ... жебрувати ...

XII

Розквітли сади. Наче паморозь біла
Їх рясно, аж листя невидно, укрила ...

Сади одцвіли. Пелюстки з вишини,
Підхоплені рівним диханням весни,
Повільно кружляючи, стали спадати.
Павлуша зміцнів і щодня біля хати
Сидів і дивився на обрій ясний ...
Тривогами й муками втомлена мати
Раптово злягла. На лежанці холодній

Аж чорна, худа, нерухома вона
Лежала й мовчала.

А діти голодні
Щоранку ішли. Порожнеча жажна
Її обіймала. Сама, нерухома,
В мовчанні вона залишалася вдома.
Всі сили, що в тілі спрацьованім мала,
Щоб сина підняти, вона віддала.
Тепер на лежанці холодній лежала,
Здавалось, забувши себе і Павла.

А він, утомившись самотністю, тихо
У хату заходив, зітхнувши, сідав
Вставав і підходив до матері — диха ...
Та тільки така вже, така вже худа !..
Він хліб, що Оксана приносила, й воду
Давав їй і клав на чоло їй долонь —
Вона засинала. Тоді він виходив,
Узявши з собою двохранку - гармонь.

Тепер вона слухалась пальців. І звуки
Пливли, розмовляли і рідні й близькі
І пристрастів повні, і сповнені муки,
Завжди поривні і прозорі, й палкі.
Так сталося зразу. Коли нерішуче
Уперше Павло після ночі тії
Гармонію взяв — полилися жагучі
Звучання, немов навесні солов'ї,
Так пальці співали. І кожен мотив
Який будьколи довелося чувати,
Нестримно спід пальців Павлових летів,
Павловому серцю хотілось співати.
І пісня ота, що звучанням своїм
Набрала колись невимовної сили,
Що розум, немов окунула у дим,
Що душу Павлову так жахно струсила —
Ця пісня звучала, не так, як тоді —
Тепер не було невгамовного руху,
Тепер не було тих ридань, поїздів ...
Павло уже сам свою музику слухав.
Та часто важіла йому голова
І пристрасть зникала, летіла за обрій ...
Тоді, наче здалеку тихо вставав
Похмурого батька замучений образ,
І важко баци покидала рука,
І сльози гарячі текли по щоках.

XIII

Оксанка приходила ввечері. Потім
Удосвіта знову йшла. Дитинча
У сірій, подертій, поношеній кохті,
В хустині ... й торбинка на кволих плечах ...
Куди вона йшла, як просила, у кого,
Ніхто не питав ... Та давали малій.
Широка у світ жебракові дорога,
Та важко до болю ходити по ній.

У тихій задумі надвечір Павлуша
Сидів біля хати — Оксанку чекав.
А потім заграв. Він звільняв свою душу
Від наступу звуків, він слухав і грав,
Він звуками жив. Пальці клякли у танку.
Коли ж розпливлося звучання, як дим,
Він очі підвів — нерухомо Оксанка
Стояла, мов марила тут перед ним.
А потім утомлено сіла й сказала:
— Павлуша, якби ... — паленіло лице, —
Щоб грав ти отак в поїздах, на вокзалі ...
Багато, багато б нам дали за це ...
За гру ...

А назавтра уранці сусідка
Провідати хвору прийшла. Не було
Нікого крім хворої ... Рушили дітки,
Пішли заробляти — Оксанка й Павло.

Ще рано, коли зайсніло у вікнах,
У хаті зробили вони перетрус.
Павло, відшукавши старі черевики,
Узув їх, а потім, надівши картуз
Пожовклий, замахнений батьків, хуткіше,
Гармонію взяв. — Ну, Оксанко, ходім.
І рано покинули матір, не ївши
Пішли, доручивши сусідці свій дім.
До станції йшли — поспішали обое.
Стежки і бур'ян на стежках був слизький.
На станції голосно крикнув їм поїзд
Великий, зелений, брудний — приміський.

XIV

Спочатку Павлу було соромно дуже,
Коли він у поїзд заходив прохатъ,
А потім ... а потім зробилось байдуже, —

Як хочеться їсти, то треба і грати.
Нехай же гармонь просить силою звуків...
І він починав, увійшовши в вагон.
Втихали розмови, і гомін, і стукіт,
Сама розмовляла, співала гармонь.
Та як розмовляла! — просила, благала,
А потім, зненацька відомий мотив
Вривався — і всі тупцювали ногами,
Мов кожен нестримно схопитись хотів
І вдаривши правою, лівою — рушить
У танець ... Та тісно — тут скупчення блуз...
І раптом — кінець. Усміхався Павлуша,
Знімав засмальцьований батьків картуз,
Оксанці давав.

І дзвеніло мідячка —
Останнє давали, бо знали кому,
Бо знали за що, бо по щирості вдячні
Були за ті звуки прекрасні — йому.
Останнє давали, бо знали Оксанку
І знали музику малого Павла,
І знали чому вони тут спозаранку
Ці сироти. Бо за правдиві діла
Батьки їх ішли у цареві в'язниці.
Суворі, рішучі робилися лиця
І в рухах, в словах уже гнів нарастив,
І вже гомонів, доти сонний вагон
Та далі проходив Павло Сирота,
І сонних будила двоохрядка - гармонь.
І всі піднімались, прохали ще грати,
У кожному вагоні він чув похвалу...
Та далі Оксанка вже кликала брата.
Робилося радісно й легко Павлу.

Ішли поїзди приміські до заводів,
До станції Році, Гнилого Моста...
Щоденно з сестрою в вагони заходив,
Знайомий музика Павло Сирота.
І так проминали і ранки, і ночі,
І ранки ізнову, і сонячні дні,
Оксанці мідячка кидали робочі
За братову гру, за пісні запальні.

Володимир Кузьміч

МОРЯК МАРКІАН

ОПОВІДАННЯ

1

Бубу Маркіана за його революційні дії на „Пантелеймоні“ не пустили в перші лінії флоту, ні на дредноут, ні на крейсер, а взяли на невеличкий транспорт чорноморського десанту.

Адже він був з „штрафних“—матрос другої статті, якому були зрізані права.

І вберігся Буба від смерті, хоч і поплавав по всьому морю — від гирла Дунаю до Трапезунда. Тільки один великий бій пам'ятає Буба: руські десантні частини напали в гирлі Дунаю, недалеко від братерської могили, де гнів син Мороза Василя, на сто транспортів ворога з понтонами, рейками, вагонами, і повністю забрали у полон.

У відповідь на це, повернули Бубу, з наказу нового адмірала Колчака, на берег, разом з тими трьома сотнями, що віділили з десантного батальйону. Поставили нашого вишняківця з перших днів революції свідком і учасником севастопольських подій.

З Петрограда пригнали на страх морякам Віленський полк, оселили поруч з „штрафним“ десантним батальйоном, і наказали йому внести порядок в серця незадоволених війною.

На деякий час настала в людях нервова тиша, по тілу пройшов дріж готовості,—і метушливі офіцери посилили нагляд і караульну службу.

П'ять днів приховував Колчак особливо секретні звістки з Петрограда, як військову таємницю, виганяв флот у море „розшукувати ворога“, щоб приховати падіння царського режиму, але 4 березня 1917 року все стало відомо нашим морякам у запаморочливій простоті: стерся царський портрет на карті російської землі.

Використовуючи першу радість їх, повів Колчак 5 березня на Графську пристань екіпажі всіх кораблів і, відслуживши подячний молебень про скинення царя, привів моряків на

уклін до попівської руки та архієрейського кадила і до присяги на вірність... революції і Тимчасовому урядові.

— Трохи дивно,—Тимчасовому урядові приносити тимчасову присягу,—сказав матрос другої статті Буба.—Нехай революція зніме з нас ганебне ім'я „штрафних“ і знищить звання „матрос другої статті“!

— Так, нехай знищать „напівекіпаж“, де нас розмістили,—додали сусіди Маркіана Пудовича,—а то ми—напівморяки, напівлюди, напіварештанти.

Прокричавши „ура“ і пройшовши церемоніальним маршем повз Колчака, що стояв з почетом біля Морського зібрання, Буба пішов з рештками десантного батальйону додому. На дворі напівекіпажу панувало збудження. Добре пообідавши во славу революції, яка нагодувала їх по-людському, моряки шуміли на плацу, штовхались, кричали і по пальцях перелічували арештованих царів, радіючи скасуванню царської присяги.

— Друзі мої! Ми регочемо, немов діти, а поруч нас схлипування та ридання... Погляньте в куток на руді вуса ротного. Вони в дощику...

Справді, в кутку двору, наче загнана конячина, стояв ротний і, вмиваючись слізьми говорив уголос, сподіваючись побачити співчуття:

— Сумно і боляче!

Буба ніколи не бачив офіцерів у сльозах і тому безсилі сльози ротного викликали бурхливий регіт.

— О, це багато значить, коли ротний плаче,—сказав він, остаточно повіривши в повалення царизму.

Буба зібрав навколо себе групу і, пригадавши потьомкінські дні, цілком віддався почуттю радісної свободи. Навколо нього, як „старичка“ скупчилась молодь і закидала його запитаннями, але не міг відповісти на них Маркіан Пудович через свій малий політичний розвиток.

Товариші! До міста! На Історичний бульвар!—крикнув старий моряк в шумні лави,—там довідаємося про все!

І пішли моряки повз ротного, який ковтав сльози, роздратований зухвалою поведінкою моряків. Буба повів свій маленький десант в країну ще незнаної свободи. Запальна промова була на його язика, і не шкодував моряк слів, щоб висловити величезну радість:

— Зійшла рум'яна зоря, кадить „за упокой“ царя, а наша ясна свобода співає „за здоров'я“ народу.

По дорозі до десанта Буби влилися солдати Віленського полку.

— А як же з честю? Знову її віддавати?

— Нехай Колчак її віддає!..

— Товариші, розсипайся по робітничій слобідці, котися на Татарську та Корабельну сторону. Там офіцерня не гуляє! Сходячи на Севастопольські косогори, по вулицях з мор-

ськими назвами — Якірна, Корабельна, Канатна — побачив Буба біля Графської пристані незвичайно густе море, почорніле від баркасів, моторних човнів, катерів, буксирів, що поспішали вивантажити на берег людей з кораблів.

— Братці! Увесь флот гуляє... Усі до нас ідуть — в напівекіпажі! — крикнув Буба і перший прискорив крок, щоб ширше відчинити ворота морякам.

Сотня за сотнею — в стрічках, у безкозирках, у білих сорочках з синім коміром ідуть моряки з гамором і радістю. У всіх на обличчі — жадова пізнати, що буде далі, що їх чекає.

Губиться серед натовпу Буба і ясно усвідомлює, що він — частка цієї білоблузної маси, яка стихійним валом полинула на берег.

Двір напівекіпажу широкий. Казарми його похмурі. Зате не похмурий, шумливий і прекрасний бойовий моряк, який затопив тритисячною масою житло Буби Маркіана. Великий і славний він, стрункий немов сосна, в густому людському лісі, чорноморський моряк, який став твердо на землю. Чудесний у групі, в людському масиві, де чути палку спірку про республіку, про конституційну монархію, про Тимчасовий уряд. Блищать його колючі очі, тремтить у шаленій сутичці спору голова і груди, злітають, як м'ячі, сильні руки і далеко лунає гучний крик з горлянки, добре промитой морем, слюзою і кров'ю.

Буба — перший серед них. Захоплений вільним життям, він громить кількох солдат з Віленського полку, збентежених прямою моряків.

— Де ж нове? Де сліди революційної бурі в Севастополі? Городові — на постах, попи — по - старому ходять з кадилом по кораблях! Ніхто нічого не знає, а події біжать повз нас і повіває у Севастополь нижній легіт, коли в столиці шумить і вирує буря. Ми з запізненням довідалися про все, а сміливі революціонери досі томляться в тюрмах! Хіба це годиться?

Нова звістка збудує величезні збори, і тоді, під лункий багатоголосий крик, обирають голову, секретаря та членів президії з кращих моряків великих кораблів.

— Нема чого нам стояти, наче вівцям і чекати коли пан Колчак вимете з Севастополя сліди старого режиму! Обирай свій комітет — по два чоловіка від частини!

Обирають комітет о другій годині дня, і з цієї хвилини у Буби починається напружене життя, дзвінке биття серця і душі.

Стають на ящик від патронів промовці з звичайних моряків і кожен з них проголошує славу народній свободі, сонцю нової Росії, кожний вітає могутню волю і клене „на всі заставки“ царську конуру, до складу якої zarazом вписаний і командувач Чорноморського флоту адмірал Колчак.

— Ага! Він у складі царського почету? Покликати його

сюди, нехай він скаже перед лицем усього флоту свою думку про царя-псаря і нехай також поклянеться на вірність революції. Адже він не зрікся царської присяги.

— Так! Подати адмірала Колчака! Нехай розкаже докладно про події в столиці.

— Не адмірала Колчака, а пана Колчака! — поправляють моряки. І Буба чує в цьому слові силу свого народу, перше застереження офіцерні, яка знущалася з мужика в солдатській або морській шинелі.

„Пан Колчак“!.. Не адмірал, не високопревосходительство, а „пан“!.. — схвильовано думає Буба.

Яке приниження для гордеця, для сухої шкіри, егоїста з деспотичною вдачею. Який зліт народного слова над зубастим в'юном, крикуном і кар'єристом.

— Дайош пана Колчака! Пана...

Промовці нічого не можуть додати до того, що вже відомо з газет, а матроська душа прагне випробувати свої сили, хоче виміряти свою владу над життям і над історією, на честь якої названо наверху, в Севастополі — „Історичний бульвар“.

Президія посилає делегатів до Колчака. Зайнятий обідом з царським байструком, комендантом Веселкиним, всесвітнім п'яницею, адмірал не приймає моряків. Бубу обіймає гнів, коли він довідується про це. Він підносить свій круглий кулак:

— Провчити худий лікоть... І зірвати з нього гудзики з царською короною...

— Чинжирка невеличка, а пиндик оттакий! — кричить з білоголової маси якийсь українець.

— Провчити! Не розходитися звідси, поки не з'явиться сам Колчак! У повній формі...

— З царськими погонами...

— З білою короною на них...

— З жовтими кренделями на правому боці грудей, з кренделями, які повісив йому на плече Микола Кривавий.

Буба — житель місцевих казарм — знає, де тут телефон. І от веде він членів президії до телефонної точки. Моряки запрошують „пана“ Колчака на величезний мітинг в казарми, де вже зібралось до п'яти тисяч чоловік.

— Колчак зайнятий справами, — і штабний офіцер передає ім'ям Колчака наказ розійтись і не мітингувати.

— От падлюка! — лається делегат зборів і просить Бубу показати квартиру командира напівекіпажу.

Буба проводить його до капітана першого рангу Геетеско і той, засоромлений, іде в штаб до Колчака з наказом від імені маси — приїхати на мітинг.

Настає нудне очікування. Президія на половину розійшлася. Серед червоних двоповерхових і трьоповерхових казарм постає новий образ упертого натовпу, гарячої маси, від якої йде безнастанний грім.

Моряки розташувались групами по кораблях, земляцтвах, а від кораблів ідуть тонкі людські промені до одного головного людського вузла, до команди першокласного лінійного корабля „Георгій Победоносець“, до флагманського судна, яке несе на тонкій реї квітчастий адміральський прапор.

— Ви його знаєте... Чи приїде він?

— Колчак? Та бодай йому була мила глибока могила! Це — справжній пройдисвіт, моряцька язва! Кат і першої романовської марки негідник! Це — не людина, а кашей безсмертний в адміральському костюмі!

— Ого! Ви нас лякаєте! Та й ми не паперові, від його крику не зішулимось!

— Не знаєте ви його... Ви щасливі, що живете на інших суднах. Він закатав не тільки моряків, а і своїх флаг-офіцерів. Тепер вони юрмляться біля дверей і думають, у якій би то формі доповісти „обдиралові“ про наші збори. А обдирало тільки тоді приїде, якщо злякається, а без переляку — ні за що в світі!

— Нам усе одно, як він приїде — чи з боязким чи з хобрибим лицем, аби тільки їхав.

Не дзвонив телефон ні в штаб, ні з штабу; не бігали офіцери по квартирах, не гупали чобітьми матроси по коридорах казарм, а все таки шум стояв над зборами, де, як і раніше, майорів перший флотський червоний прапор.

Раптом на схилі гори, біля непоказного трамвайчика, що спускався в порт, загудів гудок закордонного автомобіля. Моряки побігли назустріч.

— Ура! Наша взяла! Колчак їде!

Буба також не стримався і побіг до авто, вигукуючи:

— Віленці, розійдись! Дай дорогу панові Колчаку...

Автомобіль зашипів шинами по каменю біля казарм, зайнятих Віленським полком. Могутній вигук „ура“ заглушив хрупання шин і навіть гудки авто. Тому Бубі нічого не залишалось робити, як проштовхатися до авто і подивитися на похмуре обличчя сухоносого „пана“, незадоволеного потребою прилюдно визнати, що він скорився масі.

Стиснувши свої сухі губи, піднявши зневажливо напівтемні брови, адмірал застиг у позі гордеця.

Буба поважно іде за авто, учепившись за край спущеного верху і вивчає з потилиці „хоробре обличчя“ адмірала. Колчак зухвало несе над натовпом свою нахабну пику і тільки зрідка кліє повітря тонким носом, коли на камені здрігається авто. На шиї — дві надуті артерії, схожі на дві палки, обтягнені шкірою, а між ними пролягає глибока борозна. На неї дивиться чорноморець і пригадує таку ж борозну і дві тугі жили на шиї, які він бачив у шахрая в Вишняках — у Кирія:

— Такі шиї, кажуть люди, бувають тільки у скнар, у живоглотів, у шахрайських душ...

Не стихаючи, не вгамовуючись, висить „ура“ над тьмяними дахами казарм. „Ура“ гуркоче і розкотисто пролітає по шляху адміральського авто. І розуміє моряк, що це „ура“ народжене не пошаною до чортового лоботряса на прізвисько Колчак,— народжене свідомістю, що от, мовляв, я— Буба, штрафний моряк, рукою достав до царської корони, вишитої сріблястими нитками на адміральських еполетах з царськими вензелями.

Авто в'їжджає до напівекіпажу і, на здивовання Маркіана Пудовича, спинається проти вікон, де спить звичайно сам Буба з товаришами по сумній своїй долі.

Голова зборів несамовито дзвонить. І гамір з високої голосної ноти поступово сповзає вниз до напруженої тиші, потрібної для розмови.

Не підводячись з місця, командувач флоту проголошує найдовшу в світі адміральську промову, яка складається з трьох фраз:

— Ви даремно викликали мене. Події мені відомі тільки з газет. Розійдіться по суднах, а новини я сповіщу пізніше.

Кметливий шофер розуміє в чому справа і дає різкий розворот машині, через що Буба мало не потрапляє під колесо. Але він вислизає і, притиснутий натовпом до правого борту автомобіля, впирається ногами в колесо і крило. На аршин віддалі він стежить, як зовнішньо спокійне обличчя адмірала загострюється, як звужуються зіниці і очі набирають попелясто-сірого кольору, як по білій щоці біля рота пробігає зеленкуватий рівчачок зморшки, а підборіддя різко підтягується вгору тремтливою хваткою мускульної судороги.

Колчак нищівним поглядом простромяє Бубу, ніби намається відштовхнути його від машини. Але Буба плечем і спиною приймає тисковий натиск маси, обуреної адміральською відмовою. Він не поступається перед Колчаком:

— Попався, пане!

Мітинг бурхливим криком відповідає Колчакові:

— Він хоче втекти! Не пускай його!

— Замикай ворота! Бери в полон пана!

І даремно шофер дає газ. Людське кільце змикається навколо машини. Міцні руки схоплюють колеса, підіймають відкриту машину за шасі. Колеса то шалено крутяться, то дають різке „стоп“. Шофер надимається, кричить на моряків, але машина, неначе в болоті.

Буба усією мужицькою силою вперся в праве заднє колесо і ніякій силі мотора не пробити плетиво могутніх моряцьких рук.

Колчак розлючений. Він сухим кулаком молотить у спину шофера, проте авто стоїть на місці.

— Не хвилюйтесь, пане Колчак!— вигукує високий широкоплечий моряк з „Синопа“.— Розкажіть про ваші погляди на революцію...

Ще хвилину бореться гордий пан, далі підводиться, застигає кам'яною масою, не відриваючи погляду від президії, говорить хрипкувато-крикливим голосом:

— Нам у даний момент у тій обстановці, що склалася, не слід віддаватися занадто великій радості з приводу перемоги революції і поспішати з передчасними висновками та необміркованими постановами. Вам відомо, що війна не закінчена і армія та флот в даний момент повинні виявити максимальне напруження, щоб довести її до переможного кінця...

Сердито слухає Буба промову адмірала і не зводить очей з рота Колчака і його стрибачого підборіддя. Він повторює тихо:

— „Не слід віддаватися радості“, „армія та флот повинні“... „максимальне напруження, щоб довести до побідного“...

— Вірно, до бідного кінця,— додає, насуваючи глибше на лоб безкозирку моряк, з команди „Георгія Бедоносця“, який несе на собі головну біду—зубодрала адмірала.

Ще говорить Колчак про шкоду від політики у флоті, яка, мовляв, приведе до поразки. І він наказує виконувати розпорядження офіцерів.

— Це буде запорукою нашого успіху на фронті!

Ще не відпустив Буба заднього колеса, а в президії кричать:

— Послати телеграму Тимчасовому урядові від імени Чорноморського флоту і Севастопольської фортеці про приєднання їх до волі народу!

Колчак дипломатично спускає вниз голову, мовляв, згоден, і Буба бачить знову полум'яні з зеленкуватим блиском очі, бачить, як опадає гордий, засмучений адмірал і з удаваною бадьорістю підносить знову голову.

Трикратне „ура“ затверджує першу телеграму народного флоту, а Колчак наче підкошений, сідає на місце і, встроивши ніс у спину наляканого шофера, владно наказує їхати в штаб, насправді не в штаб, а на сумні поминки царського режиму, організовані незаконним сином Олександра III, комендантом фортеці Веселкіним.

Буба випускає з обійм колесо, і машина, стрибаючи і коливаючись на подушках, тікає геть з білим адміралом, з його царськими вензелями, короною і грудними кренделями.

Мітинг розходиться, а частина моряків біжить за автомобілем. Активісти залишаються біля патронного ящика. До них на заклик іде Буба і довідується: намічено організувати раду матроських і солдатських депутатів. Буба хоче записати це на папірці, але на нього кричать:

— Ех ти, недотепа! Де ти руки в багні завозькав?

Буба дивиться на руки: пил змішаний з машинним маслом, замастив їх, почорнів чимсь, схожим на дьоготь. Це — пам'ять

Колчака, яку не відразу відмиєш. Мінер Буба незадоволено дивиться на свої великі руки і думається йому: найперший пан запламував його селянську долоню мазутним плювком своєї чорної душі.

2

— Делегатів послали: зніміть, мовляв, аксельбанти і погони з царською короною, як знак приналежності до почету підлого царя.

— Це відзнака,— відповідає,— і я скину її тоді, коли накаже законна влада.

Буба вже довго живе на березі, знає життя порту. Він передає в раду:

— Генерал Петров, начальник північного військового порту, продав п'ять вагонів шкіри спекулянтові — севастопольському буржуеві — Діккенштейну. Генерал Петров ділить бариші і наживається на війні. Заборонити генералові зв'язок з спекулянтом!

Рада забороняє, але заборону ради скасовує пан Колчак.

Рада:

— Арештувати спекулянта - генерала!

Колчак:

— Я наказу про арешт Петрова не підпишу до особистої перевірки.

Рада:

— Ми самі його арештуємо!

Колчак: *

— Подати сюди голову вашого виконавчого комітету!

Але голова виконавчого комітету лейтенант Левговд зайнятий. Проте адмірал звик віддавати розпорядження офіцерам-депутатам, як на кораблі.

Колчак чекає і пише:

— Де ж мій лейтенант?

Депутат біля телефона:

— Левговд провадить засідання з питання про боротьбу з спекуляцією.

Колчак у зв'язці люті:

— Я наказую йому негайно прибути до мене.

Депутат:

— Голова зайнятий. Якщо панові Колчаку не терпиться, нехай сам приїде до виконавчого комітету, або нехай почекає, бо час наказів уже минув.

Колчак в безумстві і люті, засліплений страхом перед своїм власним флотом, не лічить хвилин, не стежить за переляком підвладних йому флаг-офіцерів. Він бачить себе викритого в спілці з держимордою-спекулянтом, і несамовитий гнів струшує його заяче серце.

Раптом на порозі лейтенант Левговд. Він готовий просити вибачення в Колчака за спізнення, але той, наче бик, налітає на людину з червоною петлицею:

— Ти не офіцер, а рабська морда!—І вибухає непристойною лайкою.

— Пане Колчак...—пробує перервати Левговд.

— Я не допущу безвідповідальних революційних організацій! Я не затверджував і не затверджу прав на владу ваших комітетів, бодай вам у пузо два камбузи та три руля згнилого корабля...

Колчак шаленіє і нецензурна лайка летить з його язика, нечувана морська лайка, яку він довів до особливої досконалості.

Голова і члени ради депутатів мовчазно повертаються до нього спиною і виходять, сильно грюкнувши дверима.

— Спекулянт на спекулянтові сидить і спекулянтом поганяє,—говорить Буба під гнівний клекіт моряків.

Колчак шле „блискавку“ Керенському із скаргою, а сам мчить в Одесу, кинувши все на призволяще.

— Не повертайся!—маше йому ручкою колишній мінер, береговий вартовий, який слідкує за нічним життям порту.

А збіглий Колчак, боягуз-самодур, бурхливо розмовляє з Керенським. Міністр виявляє головний есерівський хист і по-дамському чемно умовляє шаленого адмірала повернутися до лав „народно-революційного флоту“. Він оголошує Колчака своїм другом і надає йому міністерське право страчувати і милувати.

З дарованим правом повертається Колчак у флот і відразу кидається в атаку:

— Моряки міноносця „Жаркий“ усувають свого командира старшого лейтенанта Веселого? Вони вважають його монархістом, бо він раніше служив на імператорській яхті „Цесаревич“? Розформувати команду! Більшовиків під суд, а судно розібрати.

Виконавчий комітет в особі делегатів—молодих більшовиків—дає відсіч:

— Ви женете революціонерів, щоб потопити їх на славу контрреволюції!

Колчак:—Не розмовляти про контрреволюцію!

Виконавчий комітет:—Ми виганяємо Веселого! Залишаємо команду на борту, а судно—у складі бойових одиниць.

Буба, представник десантного батальйону, уперше чує слово „контрреволюція“, замислюється над ним і сумно здвигає плечима:

— Чому Виконавчий комітет розколовся на дві частини? Чому верхи згодні з Колчаком, а низи аж бунтують проти угоди?

Шаленіє Колчак, а есерівські секретарі, напівбоги, напів-

царі, посилають йому валер'янку в гарній упаковці і просять не роздратовувати масу, яка вже кричить на галасливих багнетних сутичках:

— Хіба виконавчий комітет не канцелярія Колчака?

Буба — свідок і учасник метушні, яка поїняла Севастополь, поглинула тисячі моряцьких душ, досі чистих і ясних.

Бубу, революціонера, хвилює старе питання, нерозв'язане комітетом:

— Коли ж мені дозволять повернутися на бойове судно? Коли знімуть назву „штрафний“? Чому на посту Петров — генерал від спекуляції і Весел'яго — лейтенант від провокації?

Виконавчий комітет посилає Керенському повідомлення про незгоду, про конфлікт Колчака з масою, і 15 травня надходить відповідь:

— Іду персонально!

З 16-го моряки прикрашають прапорами місто, судна, не шкодують килимів для зустрічі головного красеня з есерівської дружини балакунів.

Міністр-соціаліст скаже про все і все розв'яже!

Велика в Буби надія на „самого міністра“ і він вірить у силу красивого слова:

— Петрова віддадуть під суд, а Колчака з самодурами царської виучки поженуть з постів. І вже тоді я знову буду мінером, повноправним матросом першої статті“.

І от вранці 17 травня над зеленосинім Севастополем ширяють гідроплани, щоб не пропустити хвилини, коли перша волосинка з чуба Керенського з'явиться на одеському обрії.

Флагманський корабель „Георгій Победоносець“ приймає на свій борт владу військову і цивільну. На рею злітає барвистий сигнал — літера „Ш“ і церемоніальний марш супроводжує підняття однієї з останніх літер алфавіту.

Команда струнко вибігає на шканці і застигає перед очима всієї ескадри, готової прийняти міністра-соціаліста. Буба Маркіан на борту одного з номерних міноносців. Він пильно дивиться, пишаючись:

— Колишній мужик зустрічає революційного міністра.

У бухту вбігає верткий міноносець і, здіймаючи білу піну біля форштевня, мчить назустріч ескадрі. Він розгоріає по вітру гордий міністерський вимпел, барвистий і дуже рідкий у практиці флоту.

Керенського зустрічають почесним свистом. По всіх палубах та екіпажах лунають боцманські свистки і сигнали сурмачів. Моряки виструнчуються у фронт. І, граючи темним поглядом карих очей, Буба викукує „ура“, коли повз нього пробігає міноносець з Керенським. Міністр стоїть на шканцях, немов Наполеон, із правою рукою на грудях чогось підвішеною на перев'язі. Рука в чорній рукавичці.

Короткозорі очі Керенського пробігають повз гостроокого Бубу.

Незабаром „міністр-соціаліст“ сідає на катер і поспішає на корабель „Георгій Победоносець“. Його чекає Колчак у білому адміральському кителі, з погонями і царськими аксельбантами та з навішеною через плече золотою шпагою — іменним подарунком царя.

Зустріч — біля трапу. Випнувши груди вперед і поводячи підкреслено незалежним поглядом по непоказній постаті Керенського, адмірал віддає рапорт і вітається з міністром.

Міністр уклоняється йому, недбало проходить повз офіцерів штабу, повз цивільну військову владу порту і міста, широко представлену тут, і раптом підходить до правофлангового моряка, високого парубка з засмаленим на сонці носом.

— Здравствуйте! — неголосно та урочисто вимовляє Керенський і простягає йому вільну ліву руку.

Правофланговий не сподівався панібратського жесту і досі оглядав офіцерів штабу та міських гласних, обличчя яких витягались в іронічній посмішці. Моряк здригається і ніяково, смикнувши правим плечем, потискає Керенському ліву руку, непорозуміло дивлячись на чорну рукавичку „пораненої“ правої руки.

Сотні рядових на палубі — сотні раз потискає руки міністр-соціаліст. Офіцери шиплять:

— Бач, як підробляється...

А Керенський, одягнений у зелений френч та в галіфе, схожий на великий огірок з запізним цвітінням, нарешті, потискає руки офіцерам і, вийшовши на середину панцерника, виголошує промову, слова якої долітають і до Буби:

— Товариші, я дозволю собі в вашій присутності привітати славний Чорноморський флот в особі вашого головнокомандувача адмірала Колчака, якого я вважаю одним з найкращих представників офіцерського корпусу. Ще в Петрограді він доповів мені про ту прекрасну організацію, згуртованість і єдність, які створились у вас тут між матросами і їх старшими керівниками-офіцерами.

Хай живе командувач флоту!

Хай живе славний Чорноморський флот „ура“!..

Керенський стоїть у картинній позі — з лівою рукою, піднесеною вгору до величезних сталевих щогл і рей, оснащених стеньгами, прожекторами до масивних дул панцерних башт. І кричать моряки „ура“. Кричить „ура“ і Буба і в першу ж мить замислюються над словами „свого міністра“.

Напевно, Керенський далеко бачить, якщо для нього Колчак — „найкращий представник офіцерського корпусу“, якщо в флоті є „згуртованість і єдність між матросами і офіцерами“.

Керенський сходить на берег і навздогін йому лунають урочисті туші, марші та безнастанні „ура“.

Міністр — на квартирі у Колчака.

Міністр — у Покровському соборі уклоняється прахові революціонерів, які загинули в 1905 році і кладе на могилу Шмідта георгієвський хрест.

Міністр — на параді біля Графської пристані і, нарешті, ввечері на великих делегатських зборах виконавчого комітету в залі Морського зібрання.

Перед Бубою безнастанний фейерверк жестів, поз і самозадоволеного крику міністра. Олександр Федорович говорить блискучу промову в розкішному оперному стилі і в очі вихваляє флот, як головну опору революції на півдні, як зразок єдності та дисципліни.

— Історичні заслуги Чорноморського флоту, який підняв голос свій на врятування батьківщини від анархії та розвалу, і роль його велика. Особливо відзначаю заслуги адмірала Колчака, який зрозумів завдання влади в революційний час...

Гримить міністерська голосина, цвіте його акторський хист.

Але гальорку непокоїть:

— Як справа Петрова? Чому спекулянт на волі?

Керенський трусить чорною „пораненою“ рукою і, як демагог, як лицемір, показує вперед на сяючі рівнини російської свободи, перед якою меркне справа генерала Петрова.

— Цей інцидент заснований на взаємному непорозумінні...

Тихо сповзає з Буби вираз радості та захоплення міністром, який потискав руки звичайним морякам. Він не розуміє запальних похвал, які розсипає міністр на адресу морського шахрая — адмірала Колчака. Адже „міністр-соціаліст“ прощає спекулянта, прощає самодура-командира „Жаркого“ і вихваляє, не знати в який раз, „мудре керівництво Колчака у флоті“.

„Жаркий“ інцидент треба забути і взятися до більш термінових справ.

По зборах прокочується гомін обурення, біжить широким розливом, коли довідуються збори, що Керенський затвердив, на клопотання Колчака, переведення з вольнопоюрів в прапорщики нового голову виконавчого комітету — есера Сафонова, темну людину, авантюриста і головного крикуна.

— Товариші, попрощайтесь з свободою! — кричить більшовик Макшанчик, моряк з корабля „Три святителя“. — Попрощайтесь, бо свята трійця — адмірал, міністр і голова-есер помиють один одному руки, а брудну воду виллють вам на голову!

Буба блимає очима і нові думки туманять йому голову.

— Чорти б його взяли! Чи не помилився я? Хіба міністр-революціонер повинен ходити навшпиньках перед сухоногим дрючком, обдиралом, драконом, перед царською чаплею? Адже на „Пантелеймоні“ ми нічого не боялись і йшли на смерть, на тюрму, на Сибір, а цей стрибунець, рангом міністр, зігне

ручку вліво, зігне ручку вправо і як піп, кадить про „мудрість Колчака“.

— Ти зачекай ще,—кидає Макшанчик, юнак з тонким і розумним обличчям,—есери ще покладуть камінь на твою могилу.

Буба крутиться на місці, а в залі бушує вогонь оплесків на честь першого базіки, жовтого златоуста. Зал тремтить від оплесків і, хоч як мучиться в тумані колишній мінер, його обуренню немає виходу.

— Господи, та хто ж правий? Кому вірити, коли навколо аж п'ятнадцять божевільних „учредилівських“ спілок — есерів-максималістів, федералістів, стрикулістів, скандалістів, меншаків, колчаків, та ще чорт його знає яких буржуазних партій? Чи не обдурить і інша спілка, якщо, наприклад, кинути есерівську дучку і встряти в меншовицьку кучку.

У Буби голова йде обертом, а дим від фейерверків міністра-соціаліста забиває памороки.

3

Подався далі проїжджий пан, а кусюча „ца-ца“ (царська чапля) закрутилась над розворушеним людським мурашником, бо Сашка Керенський дав їй право бути тим, чим вона була з натури своєї, себто страшною легкокрилою „цацою“, удар якої повинен спантеличити бойовий Чорноморський флот.

Буба від імени десантного батальйону, від імени штрафних подав прохання до штабу Колчака — „повернути їм старе військове звання і дозволити зайняти бойові місця на крейсерах та міноносцях, щоб захищати революцію від ворога“.

— Не дати ходу проханню! — цитьнув Колчак, — поверни їх на „Потьомкин“, то вони в кожную муху стрілятимуть, якщо вона посиділа на краечку царської тарілки.

Осмілілий Весел'яго подав скаргу на свою команду, і 19 травня, на другий день після від'їзду міністра, влада призначила комісію для розгляду „жаркого“ конфлікту. Подав свою заяву і Буба, сподіваючись швидкої допомоги од голови комітету Сафонов.

Але Сафонов більше цікавився блиском своїх новеньких офіцерських погонів і поспішав віддячити своєму „хрещеному батькові“ — панові Колчаку. Дев'ять днів він відкладав розгляд „жаркого конфлікту“ і на десятий день — 28 травня делегати затвердили полохливий папірець, де дослівно було написано сафоновською ручкою:

„П р о с и т и командувача флоту списати командира з ескадренного міноносця, команду не вважати винною“...

— Товариші матроси! — сполошився Буба Маркіан, боячись за штрафний батальйон, за свою долю, — якщо самодура тільки просять списати, а не вимагають покарати, якщо революційну

команду „Жаркого“ просять не вважати винною, то треба взяти назад наше прохання про зняття царського штрафу з нашої душі! Хіба діло, щоб на нашу резолюцію виконавчого комітету Саша-міністр відповідав Колчакові такою телеграмою: „Ухвалювати, в силу наданої вам, як командувачеві флоту влади, маєте ви“.

— Есерівська резолюція топить наші кораблі,— сказали штрафні моряки, і погодилися з Бубою в тому, що:

— Сашенька - міністр — не революційний міністр, а запізний крик „кукуріку“. Адже правда, що з цього приводу його треба назвати в народному дусі не Олександром Керенським, а Сашею Кукареку, бо красивий спів цього панського півника не сповіщає про схід сонця свободи, а будить не визволених ще наймитів і жене на роботу, бо півень заміняє панові - гли-таю будильник.

— Товариші матроси другої статті! — вигукнув на останку Буба Маркіан Пудович. — Через цього півника у нас і свобода другої статті, другого сорту. Хіба з нас не знущається стара офіцерня, хоча б і Грубер - командир у нашому напівекіпажі, цей казармений пацюк? А тому не будемо слухати Сашку Кукареку і станемо самовільно матросами першої статті, людьми з свободою першого сорту! Давайте розладимо лихі підступи і заарештуємо його, щоб не кинув він навіть ту слабосилу свободу, якою ми користуємося, під заслоною угодовців і виконавчого комітету.

Матроси затвердили план Буби і тільки хтось крикнув:

— Партія есерів забороняє виступати самовільно.

Але розсунулись в лагідній іронії вуса Буби:

— Якщо партія есерів заборонить, нехай вона буде не партією ес-ер'ів, а партією ес-ес'ів, себто сукиних синів. І ес-есом нехай тоді робиться всяке буржуїчення та всякий політичний злочинець.

— Молодець Буба, не жаліє панського чуба!

І в безробітних штрафних, колишніх мінерів, електриків, машиністів, марсових знайшовся поет - веселун і в тон застоль-ній розмові, про діла флоту, заспівав хрипким голоском:

„Ух, дела, дела во флоте,
Как в прославленном болоте
Крутит господин Колчак
Нашей долей так и сяк.
Говорит на флот: „Штрафные,
Хамы, мужики дурные,
Не свобода вам нужна,
А война, война, война!
Возмутился этим „Жаркий“,
Стало миноносцу жарко,—
Миноносец, минный нос,
Отломали тебе нос.
Как из сада, из столицы
Прилетела не Жар - Птица,

Не Жар - Птица, петушок,
Самый бойкий язычок.
Навалил Керенский Саша
Не речу, а простоквашу,
От которой в животax
Революция — не та.
Петушок, крикливый звонкий
Надорвал нам перепонки,
И кончал: „Кукареку,
Господину Колчаку“.
Укутила пташка - птица,—
Та, которой не летится,
Завешала Колчаку:
— Ты мудрец, Кукареку!

И бегут дела во флоте,
Как в прославленном болоте,
И сжимает нас в кулак
Обдирала Колчак.
Созывают учредилку,
Говорилку, говорилку,
И копилку брехунов
За буржуев и панов.

Но не ждате нам свержений,—
Бить самим по всей мишени.
Дать по белому боку
Обдирала Колчаку.
Пусть посмотрит из столицы
Налетающая птица
Саша Кукареку,
Как пальнем по Колчаку.

2 червня Буба біжить до штабу, але його не пускає охорона з георгієвських кавалерів. Лаючись з ними, він раптом стикається з старим знайомим.

На Бубу йде в блискучому обмундированні капітан Салов, його колишній командир на „Потемкіне“, колишній слідчий після заколоту в травні 1912 року. Салов помітно постарів, але на рожевому капітанському обличчі ще виразніше, ніж колись, позначилась пиха і чванькуватість. Тьмяним поглядом очей кольору позеленілої печінки він пробігає по колишньому мінеру, пізнає його, але накоплює різким рухом верхню губу. Щоб не зустрічатися, обертається назад і говорить невідомому в цивільному, що йде за ним:

— На своєму новому посту я використовую досвід старих розслідів...

Салов пропливає повз мінера. Прикіпів до місця Буба мимоволі підносить праву руку до лоба.

— Досвід старих розслідів? На підставі старих законів російських жандармів? Тікати звідси! Збирати моряків і якнайскорше спіймати на мушку нового есера, призначеного ніким іншим, як Колчаком!

І біжить Буба в напівекіпаж, але раніше за нього прибігли нові чутки:

— Колчак наказав „Жаркому“ 6 червня закінчити кампанію і наказав розслідувати справу контрадміралові Мухіну і двом офіцерам при чотирьох виборних моряках.

— Розформувати панцерник „Три святиителя“ (там же більшовик Макшанчик), панцерник „Синоп“ і „Жаркий“ за більшовицький дух.

І, слухаючи ці новини, бачить колишній мінер, як клекоче моряцький народ.

— Нехай сам Колчак закінчує 6 червня свою адміральську кампанію!

— Розформувати Колчака з усім нікчемним штабом за введення бойових кораблів з ладу, за явне порушення боеспроможності флоту!

По всіх суднах прокочується буря протестів. Дредноут „Свободная Россия“, лінійні кораблі другої бригади, підводники, бійці повітряної бригади, усі чесні бійці у флоті зливають свої голоси в один могутній хор:

„Дать по білому боку
Обдирала Колчаку...“

У Буби уже не вистачає часу добре обміркувати все — швидкий Колчак випереджає його. Буба віддається почуттю класового інстинкту. Швидким кроком іде додому, в напів-екіпаж, у величезні казарми з такими ж дворами, куди перенеслося все політичне життя Чорноморського флоту.

Додому! Швидше додому!

А вдома — у дворі — величезний мітинг з участю десяти тисяч моряків. Удома гримлять голоси не штрафних, не напів-екіпажу, не голоси матросів другої статті, а голоси першокласних бійців „Свободной России“, „Трех святителей“, „Синопа“, „Пантелеймона“, гомове рикання моряків першої статті, в яких така ж сумна доля, як у Буби та штрафних, і така ж свобода другого сорту.

Увесь двір затоплений широкою білосиньою лавою матросів, а карнизи, дахи та вікна верхніх поверхів обсажені людьми. В центрі — невеличка трибуна і стіл, на якому розкидані білі квадратні клаптики паперу. Біля трибуни голова самовільного мітингу, більшовик Гарусиченко.

— Пояснення Колчака нас не задовольняють. Його особиста явка на мітинг і покvapлива втеча свідчать, що чорна та біла сотня з благословення міністра-соціаліста, себто Саші Кукареку, готує робітникам і селянам удар. Я ставлю на загальне голосування резолюцію про винесення недовіри Колчакові, про арешт його штабу, про поголовний обшук і роззброєння всіх офіцерів. Хто за це — піднесіть руки!

З усіх кінців однозвучний сплеск — м'який, теплий, як подув літнього вітру з жаркого поля. Скрізь, куди кинути оком — від дахів, від червоних карнизів, від землі підносяться руки, безліч рук, часто і ліва і права. Руки схожі на безліч ком, які ставить народ усяким шахраям та мошенникам, якщо їх навіть і називали „тимчасовими“, за типом „Тимчасового уряду“.

Буба, широко розставивши ноги на одному з вікон своєї „штрафної роти“, кидає в небо два кулаки:

— Котись, панська сльоза, ми голосуємо — за!

— Почекайте, заждіть, — спалахує в тиші, коли обчислюють голоси: — Не можна без санкції виконавчого комітету ставити на голосування такі божевільні резолюції.

— Це — заядлий агітатор з комітету партії соціалістів-революціонерів, з вихорами розпатланого волосся, член президії Виконавчого комітету Севастопольської Ради.

— Геть есера! Ф'ю! Ф'ю!

— Геть ту сучку, що звється Жучкою!

Але есер упертий, як пес розлючений, що в його господаря кинули камінь. Він зіскакує на трибуну, розмахує потворною рукою і кулаком, схожим на зім'ятий шматок жовтого паперу, і надривно лементує:

— Утримайтесь від голосування до завтрашнього дня!

— Хто утримався, той панові продався.

Свистом проводить есера самовільний мітинг, лахматий від багатолюдної тісняви, шумний від десятитисячних дихань.

Постанова затверджена і Гарусиченко оголошує мітинг закритим :

— Покищо до побачення, а завтра — вирішальний день ...

Як величезна снігова баба, розпущується і розпадається на дрібні частки багатотисячний мітинг, недавно тісний до нестями, а тепер чимраз просторіший, місткіший. Брилами відламуються від загального масиву групи друзів по судну, товаришів по екіпажу. І Буба бачить себе серед вільного двору, серед членів президії мітингу, більшовиків-активістів.

— Товариші, — втручається Буба, — наш начальник, командир напівекіпажу Грубер, є не хто інший, як член колчаківського штабу. Я хочу знати від штрафної роти, коли його арештують за брутальне поводження з нами, за вимогу віддавати честь.

— Він уже арештований в ту хвилину, коли ти голосував, друже. Більшовики вгадують настрої мас і діють. Бачиш, уже ведуть твого Грубера. — І Гарусиченко тикає пальцем у масивну брилу, облямовану багнетами, серед якої біліють чотири плями офіцерської одежі.

Буба не сподівався такої швидкості:

— Більшовики це не те, що есери!

Вузькогрудий Грубер проходить повз задоволеного Бубу, якому не раз залив за шкуру сала цей напівекіпажний чорт. Поруч нього в оточенні конвою ідуть офіцери Кузьмін, Естецький, Плотніков, спіймані на гарячому: трус виявив у них склади зброї.

— Еге, треба кінчати Колчаків, поки не зім'яв нам боків! — і Буба насторожено крутить свій чорний плаский вус.

4

6 червня славного 1917 року з великої гірської висоти кинув Буба далеко оком вперед і побачив величезні простори, по яких повзли в наступ на високу гору незлічені бур'яни, паразити з колючою душою, з чіпкою повадкою будяка.

6 червня було вирішальним днем для гострозорих моряків.

О 9 годині ранку в Морське зібрання з'явилося багато депутатів кораблів, команд, рот, військових частин і портових заводів.

Голова виконавчого комітету есер Сафонов доповів зборам про самочинні дії мітингу в напівекіпажі і, вимагаючи відповіді від Гарусиченка, загрожував карою всім, хто піде шляхом самосуду, безчинств і безладдя.

Гарусиченко відповів йому ще твердіше:

— Угодовський виконавчий комітет рятує Колчака. Мітинг для мене — народна справа, а для вас, новохрещений золотопоннику, пане Сафонов, мітинг — це збори напівбандитів у напівекіпажі. Мітинг наказав мені виконати народну волю, а ця воля така: негайний поголовний трус в офіцерів і якнайшвидший арешт Колчака, його заступника Смірнова і спекулянта генерала Петрова. Їх треба сьогодні ж віддати до суду, як контрреволюціонерів, як руйначів бойової могутності нашого революційного флоту.

Сафонов: — Цього виконавчий комітет ніколи не допустить.

Гарусиченко: — Тоді ми арештуємо виконавчий комітет, як спекулянтську контору Колчака і Петрова.

Сафонов: — Ганьба!

Делегати: — Геть зрадників і перекидьків!

— Геть присідателів перед буржуазією!

І з ранку розпочався бурхливий чорноморський день. Ізнявся над делегатськими зборами в дві тисячі чоловік стовп куряви, який кинув у небо всяке паразитичне сміття, що йому в його колючій сліпоті здавалось, що воно вміє літати вище хмар і гірських висот.

Сильний матроський вітер підкинув Сафонova ввєрх і він, як будяк, причепився до високої руки моряка, який голосував за арешт:

— Передати постанову по телефону. Відібрати всю зброю в офіцерні і здати в комітет.

Буба, весь в поросі, в смітті від бурхливих шквалів, з радістю у серці підкидав угору свою руку:

— Колчака ...

— Негайно ...

— За п'ять хвилин арештувати!

— Судити з швидкістю бурі!

Зваживши швидкість бушування вітру, Сафонов все таки писав резолюцію:

— Командувача Чорноморського флоту адмірала Колчака і начальника штабу флоту капітана І рангу Смірнова, як людей, що викликали своїми діями заворушення серед матроських мас, усунути з їх посад, а питання про їх арешт передати на терміновий розгляд судових і полкових комітетів.

— Про все, що сталося, сповістити Петроградську Раду і Перший Всеросійський з'їзд Рад.

І вирував увесь Севастопольський порт у всій бурхливій сукупності революційної маси. І вправо, і вліво коливались терези матроських постанов, поки різкий ривок стихійної більшовицької волі не кинув їх уліво.

Бубі нова робота: писати нові резолюції в роті десантного батальйону, повторювати відомі вже слова, переконувати сполоханих силою своєї простої мови і знову йти при-

скореним кроком у Морське зібрання — в виконавчий комітет до Сафонов.

Увесь день кружляв вихор у чорноморському пеклі і весь день до вечора летючий будяк літав у повітрі, вважаючи себе повітроплавцем, героєм висот.

Нарешті, о 9 годині вечора, коли світило закотилось, в виконавчому комітеті з'явився голова судового комітету флагманського судна „Победоносця“ і заявив, що всі вороги здали зброю, крім „царської чаплі“.

— Ця чапля пишається золотою зброєю, як бойовою заслугою. Він говорить, що здасть зброю тільки Керенському.

І в тиші заходу сонця збори непорозуміло спинились:

— Відібрати — значить забити...

— А хіба ми хочемо забивати Колчака?

— Ні, ми хочемо тільки арештувати.

— Ех ви, барбоси, а не сміливі матроси! — закричали в перших рядах депутати колчаківського „Бедоносця“.

— Герої відмовки — завжди на задворках!

Могутнім валом рушили делегатські збори за флагманською депутацією „Победоносця“ і, наче похід, наче маніфестація збройної матроської руки, пройшли у вечірньому присмерку по Севастополю, в напрямі до Графської.

Буба з гвинтівкою на плечі пішов посеред гнівної колонії. Він ішов і його тінь перекосила не один тротуар збентежених буржуазних кварталів.

Заяснів вогнями серед бухти парадний флагманський панцерник і в його червоний прапор, освітлений стовпом прожектора, осоружний для Колчака, вступились матроські очі.

Зашуміли катери, полинули по чорній воді Північної бухти, перехрещеної віялом корабельних і портових вогнів. На останній катер скочив Буба. Його різко хитнуло, коли мотор рвонувся вперед, поспішаючи доставити бойових ребят туди, де розв'язувалась не перша і не остання доля шкідливих адміралів.

Коли катер з Бубою підійшов до освітленого борту „Победоносця“, на палубі з'явилась у білому накрахмаленому кителі, у повній адміральській формі огидна всім людина. Як царську дорожницю несли вона в руках георгієвську шаблю з барвистою стрічкою, яка висіла при боці.

Розправивши свої далеко неатлетичні плечі, схиливши ледве помітним рухом голову на бік, сухий астенічний Колчак відкинувся назад і задубілим від злості язиком почав викидати з себе отруйні слова:

— Ви є свідками і учасниками насильства — небувалого ні в одній культурній армії. Від мене вимагають здати цю зброю моїй же команді. Справа не в зброї, а в військовій честі, яка змушує навіть на війні повертати чесному ворогові-герою зброю. Мушу заявити, що цю ж шаблю в полоні

в Порт-Артурі японці з честю повернули мені, вважаючи на мої бойові заслуги. При таких умовах я не бачу рації надалі залишатись у флоті, охопленому політикою безумства, наслідки якої невдовзі позначаться тяжко на бойових операціях. Я, що це вже послав телеграму морському міністрові і верховному головнокомандувачеві. Щоб уникнути насильства над офіцерами, я скоряюсь постанові делегатів флоту і пропоную офіцерам добровільно здати свою зброю за призначенням. Себе я також позбавляю зброї і віддаю її морю...

Колчак різко змахнув правою рукою, і білий еполет аркою здувся на плечі. Як гравець, що грає в скраклі, він розгнісно провів по нічному небу золоту сліпучу дугу і заплющив на мить від злості очі.

Важка сабля злетіла вгору і, розмаявши смугасту георгієвську стрічку, накреслила півколо, наближаючись до фосфористої піни дрібних хвильок.

Дар царя шубовснув, і ручка, вкрита якимсь рельєфним малюнком, сховалась у воді, залишивши круглу ямку збуреної піни.

— Яка неймовірна сволота, оцей обдирал! — вилаявся мінер і глянув в обличчя Колчакові.

Нерухомо, з похмуро зведеними бровами і скошеними прищуленими очима, втупленими в темночервону морську безодню, обличчя раптом зібгалось. Піднявши злісно перекошене обличчя, білий, сполотнілий Колчак клюнув носом в останньому викрику:

— Нехай краще море його одержить, але не ви!..

І кинувся в каюту, сповнивши нічну п'ятому скляним цоканням свого особливо дрібного кроку.

Буба скинув кепку і довго чухався од люті, як чумак, якого спіткала в полі буреломна гроза.

— От розпадлюка, адміральська шука!..

І лайка — одночасна у всіх — звисла над морем.

Коли стихла перша хвиля метушні, над бортом підвівся голова судкомуні, щоб угамувати моряків, твердим голосом промовив:

— Роз'їжджайся, братва! Колчак не втече з наших рук! Про це довідається з'їзд Рад і Петроградська Рада і ми з їхньої згоди почнемо останній суд над контрою і її бридким штабом з Колчаком!

Глупа ніч. Перша година, а Буба не спить. Він сидить, звівши ноги з гранітного бар'єра і невтомно слідкуючи за флагманом „Победоносцем“. Разом з ним не сплять і інші моряки, вони боязко слідкують за морем, щоб не втекла адміральська шука і не накоїла більшого лиха.

Іх ніхто не призначав у дозор, вони вийшли чекати свого світанку, своєї долі. Раптом серед самовільної вахти — тривога: — Бра! диви! вивозять Колчака!.. На моторному...

— Та невже?..

Буба — на ноги і молодим кроком до Графської, ^{ВВ} повинен пристати моторний бот. За ним поспішають і інші. ^{НС} нів стиснув сталевим кільцем серце моряка.

— Яка це морда вивозить фараона? Хто?..

Він підбігає до колонади в ту мить, коли Колчак і його друг Смірнов з чудним конвоєм виходять з бота.

Обурені моряки спиняють „конвой“.

— Куди везеш цю морду, аптечна наклейка?

Начальник конвою, стиснувши зібганий кулачок, дістає з кишені літнього пальта зім'яту телеграму і переможно вигукує:

— Без самосуду, громадяни! Назад! Ось наказ Тимчасового уряду. Читай, якщо вмієш.

Буба неспокійним ривком руки розстилає папірець і читає:

— Судням Чорноморського флоту і його організаціям підкоритися законній владі...

(Значить, немає законнішого за Колчака?)

— ...адміралові Колчакові і Смірнову, які допустили явний бунт (наша революційна справа — бунт?), виїхати в Петроград для особистої доповіді. Адміралові Лукіну навести порядок у Чорноморському флоті, повернути зброю офіцерам...

(Знову по-старому? Честь? Мордобій?)

— А чинів, що не підкорилися цьому наказові, арештувати як зрадників революції і віддати до суду...

У Буби замакітрилось у голові:

— Бий тебе боже! А стиль який завели царський! Знову я — „зрадник революції“, я — штрафний моряк! Знову мене до суду? Знову слідство Салова? А папа Колчака — на особисту доповідь до міністра?

Буба мов стримує себе від бажання вчинити самосуд над клятою контрою в особі Колчака.

— Про виконання цього (читає він далі) телеграфно доповісти за чотири години. Нагадайте командам, що досі вся країна вважала Чорноморський флот оплотом свободи і революції.

Підписали:

Міністр-голова — князь Львов.

Військовий міністр — Керенський.

— Князь Львов і есер Керенський, — і Буба прощальним зором пробігає по гордій постаті чванькуватого адмірала, який уже сів у подане авто. Моряк повертає папірець есеру Сафонову і щільно насуває собі на лоб безкозирку:

— Тільки чотири години — і барбос в еполетах врятований...

— Назад, громадянине матрос! — і есер тикає в обличчя своїм величезним мандатом, де відзначені його права, стрибає в автомобіль, і машина вмить зникає в глибині ночі, залишивши сизе кільце бензинної імли.

Буба від хвилювання, від нечуваної швидкості почуттів, не знає що робити. Він тягнеться рукою до голови, де стільки думок і переживань:

— Обвели навколо пальця — і не нігтиком, а пихтиком... Обдурили Чорноморську державу — та і в який це раз!

Буба готовий бігти за авто у штаб, або на вокзал і самовільно обміркувати, чи має право існувати далі підлий самодур, вдруге врятований з столиці „налетающей птицей“. Він почуває інстинктом, що втеча Колчака від суду морської держави принесе лихо, стільки лиха, що від нього мало буде робітничих перемог.

— Ех, бігти б услід, поки не пізно! Але спробуй бігти, коли адміральський поїзд уже входить у тунель.

І шепоче собі колишній мінер:

— Ех, Буба, Маркіане Пудовичу! Старий ти революціонер, тюремний халат, штрафна марка десантного батальйону! Як же тебе обдурили та ще й коли! У хвилини першої перемоги, коли революціонерів море було по коліна, коли міни народного гніву висаджували бастіони старого життя!

— Отож не вірте, — каже він морякам, — есерівській бридоті, цим паразитам з колючою душею в бур'янах і шкідливим насінням будяка. Беріть сапку і сапайте нашу могутню землю. Сапайте, не шкодуючи сил, партію обману і паліть на більшовицькому багатті швидкорукі качани польового сміття — перекотиполя.

Так говорить морякам - бродягам Буба в Севастополі вночі з 6 на 7 червня. І слухають його моряки і готують свої почуття до нової навали на втеклих ворогів.

6

Так Керенський рятує свого друга Колчака, відряджаючи його в Америку — „купувати“ військово спорядження, так і ревком розстрілює Салова; а Буба дістає призначення від нового штабу:

— Їхати в Вишняки — захищати революцію в себе вдома. І, поспішаючи додому, бачить Маркіан Пудович нову картину:

— Створюється в народі дорога для більшовицького походу. Високе натхнення бере на своє крило трудовий клас, і летить він в останній рішучий бій проти панства.

Сава Голованівський

З ЛІРИЧНОГО ЦИКЛУ

ЛЮБОВ

Я не зумів в душі твоїй знайти
любові, що затаєно жила в ній:
не знав я, що в серцях, як поклад давній,
жевріє скарб любові й теплоти!

Але вона німа в тобі жила,
як іскра нероздмухана бриніла,
закутого в тюрмі чужого тіла
всевадного чекаючи тепла.

Так в скелі мармуру, що виситься дебело
живе священний жар Мікельанжело,
але живих не видобуде чар
із скелі недосвідчений різьбар!

Київ, 1938.

СХІДНА ПІСЕНЬКА

Що ж, не соромся, заспівай,
маленька Біз - Бекеш:
сьогодні весь твій вільний край
пісень співає теж.

Я знаю голос твій здавна
і тембр його і дзвін —
сильніш червоного вина
п'янить прохожих він.

Я теж прохожий в цих краях —
послухаю й піду.
На щастя я мандрівний птах,
чи, може, на біду?

Але куди б я не прийшов
на всій землі своїй,—
в мені народить пісню знов
високий голос твій ...

Заплачу я, чи засміюсь,
але згадаю, все ж,
веселу пісеньку твою,
маленька Біз-Бекеш.

Туркменістан, 1935.